

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Irma Randakevičienė

**REOPENING A CRIMINAL CASE**

Summary of Doctoral Dissertation  
Social Sciences, Law (01S)

Vilnius, 2008

The Doctoral Dissertation was written during the period of 2004-2008 at Mykolas Romeris University.

*Scientific supervisor:*

Assoc. Prof. Dr. Rima Ažubalytė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S)

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University:

*Chairman of the Council:*

Prof. Dr. Saulius Katuoka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S)

*Members:*

Prof. Dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S)

Prof. Dr. Egidijus Šileikis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S)

Assoc. Prof. Dr. Petras Ancelis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S)

Assoc. Prof. Dr. Jonas Prapiestis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S)

*Opponents:*

Assoc. Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S)

Assoc. Prof. Dr. Aurelijus Gutauskas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S)

The public defense of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on the 28<sup>th</sup> of November 2008 at 2:00 PM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on the 28<sup>th</sup> of October 2008.

The Doctoral Dissertation may be reviewed at the Martynas Mazvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and the Library of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, Vilnius, Lithuania).

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Irma Randakevičienė

**BAUDŽIAMOSIOS BYLOS ATNAUJINIMAS**

Daktaro disertacijos santrauka  
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2008

Disertacija rengta 2004-2008 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

doc. dr. Rima Ažubalytė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

**Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:**

Pirmininkas

prof. dr. Saulius Katuoka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

prof. dr. Egidijus Šileikis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

doc. dr. Petras Ancelis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

doc. dr. Jonas Prapiestis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

doc. dr. Aurelijus Gutauskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2008 m. lapkričio 28 d. 14 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijos salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta: 2008 m. spalio 28 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius, Lietuva) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva) bibliotekose.

## **REOPENING A CRIMINAL CASE**

### **Introduction**

**Scientific novelty of the work.** After Lithuania's independence and adoption of the Constitution national legal foundations were created on this ground and the uniform system of courts (the system of common courts is composed of district courts, which hear cases as the courts of first instance, of circuit courts, which also hear cases as the courts of first instance and review on appeal decisions of districts courts, the Lithuanian Court of Appeals, which hear on appeal cases regarding decisions of circuit courts passed on the first instance, and, the Supreme Court of Lithuania, which operates as the court of cassation) was fixed. This court system has proceeded two decades already, although the new Penal Code and new Criminal Procedure Code of the Republic of Lithuania, which are applied by courts in hearing cases, came into force only on May 1 in 2003.

Three instances, four level courts system hasn't formed summarily – national Law on Courts of the Republic of Lithuania was amended several times till the new Law on Courts of the Republic of Lithuania, which established the court system, the jurisdiction, organization, activities, administration and autonomy of courts, their principles, the status of judges, the procedure of selection of candidates to judges, appointment of judges, their promotion and liability, the social guarantees of judges and other issues relating to courts. It should be noted that in Lithuania for a long time the cases were heard on cassation in several courts, not only in the Supreme Court of Lithuania. Only from 1999 the cassation was concentrated “on the hands” of one court – Lithuanian Court of Cassation. Step by step in cleaning the classical concept of appeal, cassation in law theory and in rule-making, i.e. during the amending, improving norm of Penal Code or Criminal Procedure Code in this or in other questions, was begun to form the national practice of courts.

Therefore, the beginning of courts practice development was difficult because the state law was not well-established for a long time. The theory of Normativism (legal positivism) was in the leading position and the importance of the case law was not recognized there. This reason determined uneven case law, errors in facts and errors of law, breaches of law, the distrust of the courts by society.

After twenty years from the establishment of independent courts the Lithuanian law practice has an early stage of maturity, because there still is no established case law determination system. There are a lot of cases, where the same norm had interpreted several, a lot of errors in facts or errors of law are made during the proceeding. The big caseload is determined by errors in facts or errors of law in courts practice. It's committed to give bigger attention to the forms of control over a court judgment, because the elimination of aforesaid errors belongs on it.

According to the Criminal Procedure Code, the validity and the legality of court decisions, judgements, orders, resolutions, rulings (hereinafter – judgment or decision) are controlled by appeal courts and only the legality – by the Lithuanian Court of Cassation. It seems as if exhausted two possibilities - for appeal and appeal against on casation, the errors in facts and errors of law must be eliminated from court system, but, however, a small part of them has remained in proceedings in all instances.

It happened that the new facts, which weren't recognized in proceeding, were proved. Therefore, since the oldest year the one of the forms of control over a court judgment – reopening a criminal case has existed in the national law and in the criminal process of foreign countries.

The institute of the reopening of criminal proceedings is recognised as the extraordinary remedy to control effective judgements, i.e. this remedy is applied when the specific grounds described by law are existing. This grounds can't be known and control in proceeding for any reasons. Reopening a criminal case eliminate unlaw effects of judgments.

The institute of the reopening a criminal case hasn't got attention till nowadays in Lithuania. In law theory and, undoubtedly, practice of criminal procedure the lack of scientific research of some questions is felt. It is noteworthy that there are no concrete, independent scientific investigations carried out in Lithuania devoted to the reopening a criminal case analysis. Despite the fact that for today some scientific publications on this issue exist, there have been no deeper and more thorough examination performed up to now. Actually we cannot forget that separate researches or practical literature analyze issues of the reopening a criminal case in a fragmentary way but they are either insufficient to solve theoretical and practical problems properly or some aspects underanalysis are no longer as vital as they had been before or simply the existing judicial practise in respect of these issues has not been generalized, there is a lack of theoretical position which could overwhelm practical attitudes. A little is mentioned about the institute of the reopening a criminal case only in two works: in the Criminal process law (book for law students) and in the Commentary of Criminal Procedure Code. There are only two sources, in which aforesaid the institute of the reopening a criminal case. The absence of attention to this institute was determined by two reasons. The first reopening of a criminal case is rarely applied in criminal process. In courts practise presented few conditions when the cases are needed to be reopened. This situation is natural, because criminal process can't be supremely continued – the criminal procedure must be stable. The second procedure of the reopening a criminal case is a sort of the criminal process borders, because the case is reopened in which the process was ended.

So, till now there are no conception of the institute of the reopening a criminal case, abstraction of the features, abstraction of the types of the reopening criminal cases in criminal procedure law science. In Lithuania it court practice in applying norm which regulated reopening a criminal case has never been generalised. Therefore, we can't understand, how useful is reopening a criminal case in practice; it may help to protect human rights, how many cases are needed to be reopened in a year; what grounds are right; how this procedure is combined with other forms of control over a court judgment.

**The object of the research** – The institute of the reopening a criminal case, his legal nature, historical development of this institute, the purposes, features, the existing grounds for the reopening of a case, types, specificity of the types, procedure for the reopening of a criminal case, and the place of the reopening of a criminal case among other forms of control over court judgments. The research has been carried out along two directions. Firstly, it has analysed the theoretical grounds of the institute of the reopening a criminal case. Secondly, it has evaluated both the norms of the Criminal Procedure Code which regulate the reopening of a criminal case and the resultant court practice, the analysis of which has determined some of the theoretical conclusions.

**The aim and the task of the research** – to examine in a complex way theoretical basis of the institute of reopening criminal cases, to evaluate, how theoretical provisions correspond to the norm of Criminal Procedure Code, how the norm of Criminal Procedure Code is applied in court practice; to identify the defects in law, to propose the ways of its development. The task induced in order to achieve the aim of the study:

1. Examine procedural place of the reopening a criminal case among other forms of control over a court judgment.
2. Formulate reopening a criminal case contents doctrine based on legal regulation traditions of the Republic of Lithuania and foreign countries modern experiences.

3. Discuss historical evolution aspects of the institute of the reopening a criminal case of Lithuania, France, Germany, England and Russia which show the formation of legal nature of the reopening a criminal case and conception in different historical periods.

4. Reveal characteristic features, purposes of the reopening a criminal case; peculiarities realizable of constitutional and criminal process principles in stage reopening a criminal case.

5. Determinate the types of the reopening a criminal case taking in regard the grounds and procedure for the reopening of criminal proceedings.

6. Establish difficulties and limitations of legal regulation and practical implementation of norms which regulate the reopening of a criminal case procedure, define possibilities and ways of elimination of these difficulties and drawbacks.

**Practical importance of the work.** Significance of investigation carried out in the doctoral thesis is directly linked to the topic of the work. The investigation and its results are important for formation of depository of criminal procedure science. The analysis performed in the investigations, statements formulated, conclusions and proposals essentially contribute to the formation of the conception of the institute of the reopening a criminal case evolution of other objects of law sciences, creation of conception of protection of persons rights and its doctrine in Lithuania. The investigation helps to improve the norm of Criminal Procedure Code and is useful in courts practice. The results of the investigation are essential for students, practical activities of legal institution.

**The hypothesis of the research.** The appropriate conception of the reopening a criminal case as an extraordinary form of control over court judgment and the facultative stage of criminal process enables to safeguard both the lawful expectations of the parties to the process and a fair trial.

**The carried out study and the formulated conclusions substantiate the following statements:**

1. The forms of control over a court judgment is dependant on how in making law norms all interdependent forms of control over court judgment are regulated: none of the forms of control over a court judgment is to duplicate any other form of control over the court judgment.

2. Reopening a criminal case depends on criminal procedure politics, i.e. if the priority is given to the principle of legality, the possibility to reopen a criminal case would not be limited, if the priority is given to stability, the possibility to reopen a criminal case would be limited.

2. Reopening of a criminal case is an extraordinary form of control over court judgment, which has general features and purposes which belong to extraordinary forms of control over court judgment and has original features and leading purposes. Reopening a criminal case is the facultative stage of criminal process.

3. In Lithuania reopening a criminal case must be realized by constitutional and criminal process principles: adversarial procedure, right to defence, provide explanations about the newly discovered circumstances and express his opinion and other principles.

5. Reopening a criminal case when there has been incorrect application of a criminal law is eliminated from criminal process.

4. One of the most effective legal remedies which help to implement the principle *restitutio in integrum*, is the reopening a criminal case. Chapter XXXV of the Criminal Procedure Code is improved by a more universal norm, which could permit to reopen a criminal case due to the decision made by judicial institutions by European Union or international judicial institutions if they state that the decision of Lithuanian court does not correspond with the European Union or national law.

**The main sources of the research.** Taking into consideration the scarcity of Lithuanian works, that analyze in detail the Lithuanian reopening of a criminal case and its theoretical and practical problems the priority in this investigation has been given to the analysis of legal acts of the Republic of Lithuania regulating the reopening a criminal case, courts system, forms of control

over court judgment, i.e. the Constitution of the Republic of Lithuania, Criminal Procedure Code, Penal Code, Law on Courts, other laws and supporting documents; international documents: European Convention for protection of human rights and fundamental freedoms, other international documents.

The author also referred to works of Lithuanian, German, French, Russian, English scientists.

As there are not many publications by Lithuanian authors judicial practice was of great significance for the research: decisions of the Constitutional Court of Lithuania, decisions and decrees of Supreme Court and other courts of common and administrative competency. The author studied practice of European Court of Human Rights, Court of Justice of European Communities and constitutional courts of several other countries.

**Methods of the research.** To examine the object of the thesis investigation and to prove the statements several theoretical research methods and one empirical method were used. Among these methods greater attention is provided to the comparative historical, comparative, documentary analysis, abstraction and generalization methods.

The comparative historical method allowed the examination of historical development of the institute of the reopening a criminal case, its conception during different periods in Lithuania, France, Germany, England and Russia. With the help of comparative method provisions of legislation of criminal procedure of Lithuania and other foreign states were compared insofar as it concerns the conception of reopening a criminal case. Also statements and arguments dealing with problems under question of different authors and groups of authors were compared. These methods have helped to identify the main problems of the stage of the reopening a criminal case and to find great variety of their solutions. They have provided information that helped to evaluate perspectives of implementation of various theoretic solutions in the Lithuanian courts practice.

The main empiric method has been the analysis of documents. The research has been focused on the qualitative analysis of criminal cases of Lithuanian Supreme Court (cases of 2002-2008), the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania (cases of 1996-2008) cases of European Court of Human Rights.

Abstraction method employed for examining essential features of types of reopening a criminal case. Whereas with the help of generalization method it was possible to tell general statements of tendencies defining the importance of the reopening a criminal case in criminal process.

**Approbation of the results of the research.** Basic results of the research were announced in three research papers published in Mykolas Romeris University research journal "Jurisprudencija".

The results of the study were approbated at the sitting of the Department of Criminal Procedure of Law Faculty of Mykolas Romeris University. Respectively the results of the study are used while delivering lectures to law students of Law Faculty of Mykolas Romeris University. The above mentioned results are used by giving remarks and suggestions to legislator and other state institutions.

**Structure of the work.** Structure and totality of the work are predestined by the object of investigation. The investigation of the thesis is composed of introduction, overview of the investigation, methodology of the research, three main – investigative parts, conclusions and proposals.

*In the introduction* of the dissertation the issue under research and the problems of the theme are introduced, topicality of the theme of work, novelty of the work and the aim of the study are defined and the tasks induced for this purpose. Hypothesis of the study as well as defended statements are also carried out in the thesis.



The first part of the dissertation titled „The conception of the reopening a criminal case“ generally describes and analyses system of the forms of control over court judgment, the place of the reopening a criminal case among other forms of control over court judgments, the legal nature of the institute of the reopening of criminal proceedings (reopening a criminal case), purposes, features, the historical development of this institute. This part is composed of five chapters.

In the first chapter of the first part titled „The place of reopening a criminal case among other forms of control over a court judgment“ the concept of judicial control is analyzed. The theory of instance mentality (Germany - *instanzenmentalitaet*) and conception which recognizes a judicial control of lower court judgments by higher court as a form of control over court judgments are analyzed in this chapter too. Both theories are motivated. *Appeal de novo* is represented by the theory of instance mentality. This issue is especially widely analyzed in civil procedure law and science. To the author's mind, the most plausible position is that the appeal, cassation and reopening a criminal case are forms of control over court judgment (they are not repeated trial of a case essentially). Further, it investigates the main elements which characterize the institute of forms of control over court judgments: the legal facts which create legal attitudes; criminal process law norms which adjust separate forms of control over court judgment; the purposes which reach in each of forms; participants of the process who take part in the particular form of the control over court judgment; the features which characterize separate forms of control over court judgment and features which are typical for separate form of control over court judgment. The analysis also touches upon the remaining differences between the ordinary and extraordinary appeal procedures. They remind the features which characterize ordinary appeal procedures: an appeal made by process participants in all grounds; appeal is possible against the judgment before it becomes effective; a challenge does not have a suspensive effect; appeal is possible on the merits and on a point of law. The features of the extraordinary appeal procedures are: appeal is possible against an effective court judgment; grounds for appeal are provided for in law; there often are special selections of complaints. In Lithuania there are known two extraordinary appeal procedures: cassation and reopening a criminal case. Further, the work analyses the balance between two principles: the principle of legality and the principle of stability. If the priority in state criminal process law politic is given to principle of legality, the possibility to appeal would be not limited, if the priority is given to stability, the possibility to appeal would be limited. Now the principle of stability has the priority in many Europe countries. European Court of Human Rights reiterated that the right to a fair hearing as guaranteed by Article 6 § 1 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms had to be interpreted in the light of the preamble to the Convention, which declares that part of the common heritage of the Contracting States is the rule of law, one aspect of which is the principle of legal certainty (case of *Brumarescu v. Romania*). Final judgment can't be quashed at any time and can't be infringed by the principle of legal certainty. Further, the work analyses two types of appeal (recourse): appeal by the same court (French - *de retraction*) and appeals by a higher court (French - *de reformation*) procedures. This chapter examines, what place take the reopening a criminal case and the forms of control over court judgment in criminal process. Lithuanian criminal procedure is split into three main stages: investigation, the trial and the execution of judgments (author's opinion). There are three facultative stages: appeal, cassation and reopening a criminal case. In Lithuanian criminal process science literature separate stages are analyzed, bet there is no complex analysis of the institute of the forms of control over court judgment. This chapter is finished with disclosing the importance of reopening a criminal case. Reopening a criminal case, included into the system of control over court judgment, offers the last chance to restore justice in a criminal case. In a democratic state important tasks are given to forms of control over court judgment: the first, to minimize number of ungrounded and unlawful judgments; the second, to become no unfair trial and abuse process by process participant. All forms of control over court judgment help to protect human

rights, especially the right to a fair trial within a reasonable time, to make a possibility to correct mistakes of investigation and courts, to make a possibility to eliminate results of violations and, undoubtedly, to uniform court practice. One of the forms of control over a court judgment is not to duplicate any other form of control over the court judgment.

The second chapter of the first part titled “The concept of reopening a criminal case” is related to the hypothesis formulated in this dissertation. Firstly, this chapter analyzes the concept of the institute of the reopening of criminal proceedings on the national scale. The analysis begins at the examination of the definition of the reopening a criminal case, which is created by Lithuanian criminal process law scientists: G. Goda, M. Kazlauskas and P. Kuconis. Defects of this definition are disclosed. Secondly, this chapter presents the comparative analysis on the definitions of reopening a criminal case that is created by scientists of Russia. The chapter also describes, that the scientists of other countries do not create a definition of the reopening a criminal case, because it is not possible to concretize all concept in the one definition. The scientists of other countries give a general conception of the reopening a criminal case on revelation the features and purposes at this stage. Based on the provided concept of reopening a criminal case, the following concept of the reopening a criminal case may be formulated: reopening a criminal case is an extraordinary form of control over court judgment which has features and purposes of the forms of control over court judgment and his own typical features and leading purposes. Reopening a criminal case is the facultative stage of criminal process.

The third chapter of the first part titled „The features of the reopening a criminal case“ examines the features, which are typical for reopening a criminal case. The first feature - that the final, effective court judgment is reviewed on this stage. The effective court judgment has *res judicata pro veritate habetur*. Therefore, attention is given to analysis of the relation between legal power (*res judicata*) and reopening a criminal case. This chapter examines the main characteristics of the legal power of the court’s judgment described: obligatoriness, subjectivity, consistence, stability, prejudice. Great attention is attached to the characteristic – obligatoriness and stability. Further, the chapter examines the principle – double jeopardy (*non bis in idem*). The principle *non bis in idem* protect defendants from retrial for an offence of which they have already been convicted. In effect, if the new trial involves substantially the same facts as a prior one, the defendant will not be retried, but sometimes it happened that new facts appeared there. When newly discovered facts transpire, the acquitted person could be sentenced. The procedure of the reopening a criminal case does not infringe the principle *non bis in idem*. Further, the work examines the second feature of the reopening a criminal case - that this form of control over court judgment is begun, when the specific grounds, prescribed in Criminal Procedure Code, exist. This chapter ends by the analysis of the third feature of reopening a criminal case - that a criminal case is reopened only by court decision. The features of the reopening a criminal case allow to recognize the concept of the reopening a criminal case, the destination of this procedure and the limits of this procedure using.

The fourth chapter of the first part titled „The purposes of the reopening a criminal case“ reveal general purposes of forms of control over court judgments. It said that all purposes of form of control over court judgment are typical for all forms. There exist this purposes: justice administration, protection of human rights, elimination errors (control function); law interpretation, uniform court practice, supplying public legal interest and individual legal interest. All of these purposes exist in all forms of control over court judgment. One group of purposes or one purpose lead to an above mentioned form, other purposes or one purpose lead to other forms of control over court judgment. These purposes are very close, have connections, replace each other, but have but have only to them prescribed function in appeal, cassation and reopening a criminal case. This chapter analyses, how all purposes, which belong to all forms of control over court judgment, affect on reopening a criminal case.

The last chapter of the first part is titled „The historical development of the institute of the reopening a criminal case” is dedicated to the analysis of historical development of reopening a criminal case in Lithuania, France, Germany, England and Russia.

The second part of the dissertation titled „The grounds and the types of reopening a criminal case“ is destined for analysing the grounds of the reopening a criminal case. The grounds are classified. The grounds, which are confirmed in practice, are analyzed too. Based on the concept of the reopening a criminal case stipulated in the Lithuanian Criminal Procedure Code, in this work the relevant types of reopening a criminal case, which exists now, are distinguished. The following questions are being raised: what types of the reopening a criminal case, especially that the Criminal Procedure Code is regulating three – should be recognized and appropriated in criminal process. So, one of the most important theoretical problems of the institute of reopening a criminal case is the question, how many types of the reopening a criminal case could exist in criminal process. Nowadays there are three types of the reopening a criminal case: reopening a criminal case if new circumstances are discovered (chapter XXXIII of the Criminal Procedure Code); reopening a criminal case, when there has been incorrect application of a criminal law (chapter XXXIV of the Criminal Procedure Code) and reopening a criminal case due to the decision made by the European Court of Human Rights or Committee of the Human Rights of the United Nations (chapter XXXV of the Criminal Procedure Code). In this part a lot of examples of court practice are given. The mistakes which are made by courts in applying norms which regulated the reopening a criminal case are shown here.

So, there are distinguished types of the reopening a criminal case. The reopening a criminal case if new circumstances are discovered is the classical reopening of a criminal case because, this type of the reopening the proceeding has been old-established. The ground of this type of the reopening a criminal case is the newly discovered circumstance. This type of the reopening of criminal proceeding is known in other countries: Latvia, Estonia, Germany, Austria, France, Norway, Sweden, Finland, Italy, Spain, Poland, Russia, etc. This type of the reopening a criminal case is accepted in England, the USA and other countries of common law system too. Another type of the reopening a criminal case - reopening a criminal case when there has been incorrect application of a criminal law – was fixated in East Europe countries, which became free from Soviet annexation, Criminal Procedure Codes. This type is known as procedure of a Supervisory Agency (Russia), review a criminal case (Latvia) and other title (Ukraine, Moldavia, Romania, Kazakhstan and etc.) is fixed on separate features, grounds in this aforesaid countries criminal procedure acts. This type of the reopening a criminal case could be named as reopening a criminal case when court error of law exists. It is noticed that the violation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which were stated by European Court of Human Rights, is the court error of law too, but the third type of reopening a criminal case is being recognized by international agreement. So, third type of nature is different, therefore this type is fixed itself. Nowadays this third type - reopening a criminal case due to the decision made by the European Court of Human Rights or Committee of the Human Rights of the United Nations is related to two international judicial institutions decisions - European Court of Human Rights or Committee of the Human Rights of the United Nations, execution. The ground of this type of the reopening a criminal case is the decision of the aforesaid institutions.

The first chapter of the second part titled „The concept of the ground of the reopening a criminal case“ has examined the concept of the ground of the reopening a criminal case. The grounds are the new or newly discovered judicial fact, which influences the unlawful or unfounded court decision. These grounds are prescribed by law. Its could be: newly discovered circumstances, the court's errors of law and the decisions of the EU or international judicial institution. The case could be reopened if the ground prescribed by law exists, therefore, the grounds of the reopening a

criminal case are defined the limit of questions, which are dealt in court. In proceeding of the reopening a criminal case the court doesn't investigate all circumstances of the case and all evidence, which has been established before. The court investigates and values only the new or newly discovered facts and analyzes the relation between these facts and court decision. Further, in this work the types of the grounds of the reopening a criminal case are distinguished. The first type distinguished is considering the moment of discovering or emerging of the new grounds. So, there are newly discovered and newly emerged grounds. Newly discovered facts are facts, which have existed during the dialing a case, but court did not know about them. For example, it is discovered, that the witness gave false testimony. The newly emerged facts are facts, which have emerged, when the court decision came into effect. For example, European Court of Human Rights admitted decision, which is stated, that Lithuanian court has done violation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. There are grounds, which are newly discovered or emerged facts how appearance of the reality and grounds, which are related with qualify of criminal offences, violations of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms or of the Criminal Procedure Code, i.e. legal side of the case – court error of law. The grounds are distinguished considering with the execution of the decision. There are the grounds by which the existing case could be reopened until the judgment hasn't been executed and the grounds by which the existing case could be reopened in that case, when the judgment has been executed (person's rehabilitation).

The second chapter of the second part titled „Newly discovered circumstances – the grounds to reopen criminal cases“ analyzes the concept of newly discovered circumstances. Effective court judgment may be quashed if new circumstances, established by Criminal Procedure Code, are discovered. In this chapter the new definition of newly discovered facts is formulated. The newly discovered facts are judicial facts, which are accepted in another criminal judgment or by the court, deal with the facts about which the court did not know before, and which show that the sentence was incorrect. According to this contemp, the chapter identifies the features of the newly discovered facts and analyzes them. These features of the newly discovered circumstances are noted: these judicial facts have existed during the proceeding; these judicial facts haven't been known during the proceeding; these judicial facts are accepted in another criminal judgment or by court, which has analyzed the question of a case reopening; these judicial facts have the fundamental importance to the criminal case. The first feature of the newly discovered circumstance shows that newly discovered facts are not new facts. The newly discovered facts are related only with existance of them in court of the first instance and, in some cases, with existance of them in court of the appeal. This chapter describes what events are not recognized as newly discovered circumstances. For example, the newly discovered circumstance does not recognize the change of the Penal Code or Criminal Procedure Code or other acts, which are applied by court in dealing the case. The newly discovered circumstance does not recognize a separate value of analogous offense in other cases. The newly discovered circumstances could be determined by all procedure actions, prescribed by law. The newly discovered circumstances are the part of the case material: facts, circumstances. The newly discovered circumstances are described in article 444 of the Criminal Procedure Code. The law classifies the newly discovered circumstances into four different groups. New circumstance, the discovery whereof gives ground for the renewal of a criminal case, will be as follows: 1) the effective court judgment established that the testimony given by the witness or victim or the report of expert examination was knowingly false, also that other evidence whereon the court judgment was based was forged; 2) the effective court judgment established cases of criminal abuse by the judges in the course of the proceedings; 3) the effective court judgment established cases of criminal abuse by the person who carried out the investigation of the case, which resulted in the rendering of an unfair unreasonable judgment; 4) other circumstances which were not known and could not have

been known to the court when the judgment was drafted, although the pre-trial investigation and trial proceedings have been complete and through and which, taken separately or together with the circumstances established earlier prove that the convicted person is innocent or that he committed an offence less or more grave than the one he has been convicted of, also which prove that the person who has been acquitted or whose case has been terminated is guilty. Further, the chapter identifies the features of the aforesaid newly discovered circumstances and analyzes them. In the opinion of the author, the groups of newly discovered circumstances are not clearly distinguished. The author proposes to improve article 444 of the Criminal Procedure Code. It would help the judicial practice to clarify the distinction. The chapter presents an analysis of the judicial practice in these cases. Further, the chapter analyzed concrete groups of circumstances. It is indicated that law mixes two separate circumstance groups into one group: *restitutio ex capite falsi or restitutio propter falsa* and *restitutio ex capite novorum or restitutio propter nova*. The chapter is ended by examination all of concrete circumstances and examples of court practice.

The third chapter of the second part titled „The error of law is the ground of the reopening a criminal case“ analyzes the second type of the reopening a criminal case - reopening a criminal case, when there has been incorrect application of a criminal law. The circumstances, when it is possible to reopen a criminal case are written in Criminal Procedure Code. All the circumstances are analyzed there. Reopening a criminal case when there has been incorrect application of a criminal law is purposed to be eliminated from criminal process.

The fourth chapter of the second part is titled „The decision of the European Court of Human Rights or Committee of the Human Rights of the United Nations is the ground of the reopening a criminal case“. 46 Article of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms covers the undertaking of a respondent State to abide by final judgements of the European Court of Human Rights. This chapter elaborates on legal means that help the States to abide by judgements of the said court. The European Court of Human Rights has on pointed out on several occasions that its judgements entail upon a respondent State a legal obligation not just to pay those concerned the sums awarded as fair compensation, but also to choose general and/or, if appropriate, individual measures available under the national legal system to put an end to the violation found by the Court and to redress the effects as much as possible. Therefore, according to the interpretations of the European Court of Human Rights, legal measures are general or individual. The general legal measures may be amendments of national legislation, changes in judicial practice; the individual measures – reopening a criminal case at domestic level, repeal of sentences, etc. One of the most effective legal remedies which help to implement the principle *restitution in integrum*, is the reopening a criminal case. The chapter presents the provision of judgements of the European Court of Human Rights, in which the said procedure was discussed. Analysis is made of Recommendation No. R (2000)2 of the Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights. The Recommendation proposes the member States to regulate in appropriate national legislation the provisions providing for re-examination of cases or reopening a criminal case where there is the judgement of the European Court of Human Rights. Besides the above-mentioned, the chapter focuses on the analysis of the grounds on which it is allowed to reopen a criminal case in Lithuania pursuant to the procedure laid down Chapter XXXV of the Criminal Procedure Code. The author provides a critical opinion about the present regulation of such grounds and proposes to improve Articles 456 and 457 of the Criminal Procedure Code. In the chapter substantial practice of the European Court of Human Rights is evoked.

The third part of the dissertation titled „The procedure of the reopening a criminal case“ is appointed to analyse the procedure of the reopening a criminal case. This part consists of five chapters. The first two chapters analyze limits and terms of the reopening a criminal case. Other

chapters examine the prosecutor's actions upon completion of examination of the newly discovered circumstances, filing an application or a motion to reopen a criminal case, procedure for reopening a criminal case in the court: determination of the issue regarding the admissibility of an application or motion and the reopening a criminal case, hearing a criminal case in the procedure of the reopening a criminal case, orders made by court upon hearing the criminal case in procedure of the reopening a criminal case.

## CONCLUSIONS AND PROPOSALS

1. The results of the investigation which enhances theoretical analysis of the reopening a criminal case and scientific evaluation of the institute of the reopening a criminal case allow formulation of conclusions as presented below and proposals both of general nature and for drafting amendments of the relevant main provisions of the Criminal Procedure Code. There must exist a balanced system of the forms of control over court judgments. A concrete type of the form of control over court judgment must be created according to all existing forms of control over court judgments. None of the forms of control over a court judgment is to duplicate any other form of control over the court judgment. Each of them must have a separate role and must be distinguished by an individual character.

1.2. The institute of the forms of control over court judgment is described: by the legal facts which create legal attitudes; by criminal procedure law norms which regulate separate forms of control over court judgment; by the purposes which is reached in each of the forms; by the participants of process who take part in the particular form of the control over court judgment; by the features which characterize separate forms of control over court judgment, and by the features which are typical to separate form of control over court judgment.

1.3. The institute of the forms of control over court judgment has the purpose of satisfying the public legal interest and an individual legal interest. All of the purposes exist in all forms of control over court judgment. One group of purposes or one purpose lead to one of the abovementioned forms, other purposes or one purpose lead to another forms of control over court judgment. These purposes are very close, have relations, replace each other, but have a unique function in appeal, cassation and reopening a criminal case prescribed only to them.

1.4. The forms of control over court judgment are distinguished by two procedures: appeal heard by the same court *de retraction* and appeal heard by a higher court *de reformation*.

2. Reopening a criminal case is an extraordinary form of control over court judgment and is the facultative stage of criminal process. Reopening a criminal case, included into the system of control over court judgment, offers the last chance to restore justice in a criminal case. In a democratic state/state important tasks are attributed to forms of control over court judgment: the first to minimize the number of ungrounded and unlawful judgments; the second to become no unfair trial and abuse process by process participant.

3. The features of reopening a criminal case are: first, the final, effective court judgment is reviewed on this stage; second, this form of control over court judgment is begun upon the existence of specific grounds prescribed in the Criminal Procedure Code; third, a criminal case is reopened only by a court decision.

4. There exist the following main purposes of reopening a criminal case: justice administration, protection of human rights, elimination of errors (control function); satisfying an individual legal interest. There also exist the following additional purposes of reopening a criminal case: law interpretation, uniform court practice, satisfying the public legal interest, and rehabilitation (in particular events). Reopening a criminal case due to a decision made by the European Court of

Human Rights or the Committee of the Human Rights of the United Nations also have one of the main purposes – to facilitate the implementation of the principle *restitution in integrum*.

5. In the Lithuanian stage of reopening a criminal case the following constitutional and criminal process principles are not realized: adversarial procedure, right to defence, to provide explanations about the newly discovered circumstances, and express one's opinion and other principles.

5.1. Articles 448 and 459 of the Criminal Procedure Code do not regulate the duty of the court to notify the convicted person or acquitted person, the advocate thereof, or the victim about the time and place of the hearing of the reopening of a criminal case, the duty of the court to notify these persons of the prosecutor's conclusion and other material of the case is not regulated either. These persons have no possibility to provide explanations about the newly discovered circumstances and express their opinion. So, the aforesaid persons are eliminated from the stage of the reopening a criminal case.

5.2. It is proposed to regulate in the Criminal Procedure Code the possibility of the court or prosecutor themselves to appoint the counsel for the defence to the convicted person or acquitted person. The counsel for the defence must take part in the hearing for the reopening a criminal case and help the convicted person or acquitted person to write the application.

6. There can be distinguished two types of the reopening a criminal case:

- 1) Reopening a criminal case if new circumstances are discovered;
- 2) Reopening a criminal case due to the decision made by the European Union or international judicial institutions if they state that a Lithuanian court decision does not correspond with the EU law or international law norms.

7. The ground for reopening a criminal case is a new or newly discovered judicial fact which influences the unlawful or unfounded court decision. This ground is prescribed by law. It could be: newly discovered circumstance, the court's error of law, and the decision of the EU or international judicial institution. A case could be reopen if the ground prescribed by law exists, therefore, the grounds for reopening a criminal case are defined the limit of questions which are dealt by the court. The types of the grounds for the reopening a criminal case are distinguished. The first type is related with the moment of discovering or emergence of the new grounds. So, there are newly discovered and newly emerged grounds. Newly discovered facts are facts which existed during the hearing of the case, but the court did not know about them. For example, it is discovered that the witness gave false bear. The newly emerged facts are such facts which have emerged after the court decision came into effect. For example, the European Court of Human Rights adopted a decision which stated that the Lithuanian court has committed violation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. There are grounds which are newly discovered or emerged facts how appearance of the reality and grounds which are related with the qualification of criminal offences, violations of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms or of the Criminal Procedure Code, i.e. the legal side of the case – the court error of law. The grounds are related with the execution of the decision. There are the grounds by the existence of which a case could be reopened before the execution of the judgment, and the grounds by the existence of which the case could be reopened in that case after the judgment has been executed (person's rehabilitation).

8. The newly discovered facts are such judicial facts which are accepted in another criminal judgment or by the court deal with the facts about which the court did not know before, and which show that the sentence was incorrect.

8.1. These features of the newly discovered circumstances are noted: these judicial facts existed during the proceedings; these judicial facts were not known during the proceeding; these judicial facts were accepted in another criminal judgment or by the court which analyzed the

question of the reopening of the case; these judicial facts have a fundamental importance for the criminal case.

8.2. The newly discovered circumstances are classified into different groups: *restitutio ex capite falsi or restitutio propter falsa* and *restitutio ex capite novorum or restitutio propter nova*. There is a second group of the types of newly discovered circumstances: *in favorem* and *in defavorem*. The analysis of the court practice shows that during the stage of reopening a criminal case, the following questions are being heard: when the court must quash the decision on the final exoneration of the person from the penalty upon the extinction of the term for the suspension of the penalty where it appears that the person concerned has committed a criminal offence during that time of suspension. This situation ought to be eliminated from the stage of reopening a criminal case. This question ought to be heard at the stage of the execution of judgment.

9. Reopening a criminal case upon the incorrect application of a criminal law is eliminated from the Lithuanian criminal procedure.

10. One of the most effective legal remedies which help to implement the principle *restitutio in integrum* is the reopening of a criminal case. Chapter XXXV of the Criminal Procedure Code is improved by a more universal norm which could permit reopening of a criminal case due to a decision made by judicial institutions by the European Union or international judicial institutions if they state that a Lithuanian court decision does not correspond with the EU law or international law norms.

11. It would be expedient to extend the list of the subjects indicated in Article 457 of the Criminal Procedure Code by including not only the persons who hadn't take a petition to European Court of Human Rights but the case which court hearing in reopening procedure deals with interests of them.

12. There is a wrong position in the Lithuanian Criminal Procedure Code that the stage of the reopening a criminal case is included into the further hearing of a reopened case. Reopening a criminal case is ended by passing a decision whether to reopen or not to reopen a case. It is proposed to determine in the Criminal Procedure Code the stage of reopening a criminal case and the hearing of a case which is reopened.

13. It is proposed to regulate in the Criminal Procedure Code the time limits within which the investigation of the newly discovered circumstances and the hearing of the question whether to reopen or not to reopen a criminal case must be performed. The prosecutor and the court ought to have a possibility to make an adjournment accordingly in the investigation or in the hearing.

14. It is proposed to regulate in the Criminal Procedure Code that any other person who is not indicated in Article 446 of the Criminal Procedure Code could have the right to file an application for reopening a criminal case.

15. It is proposed to regulate in the Criminal Procedure Code that courts of lower instances than the Supreme Court of Lithuania must hearing the question whether to reopen or not to reopen a criminal case.

16. The decision is adopted by the court ought to be clear: it must be clearly state the newly discovered circumstance and if the person is innocent – this circumstance too.



## LIST OF ACADEMIC PUBLICATIONS

1. Randakevičienė I. Reopening a criminal case: conception and the Leader Types// Jurisprudencija, 2007, No. 1(91).
2. Randakevičienė I. Reopening of Proceedings as legal means to achieve *Restitutio in integrum*// Jurisprudencija, 2007, No. 3(93).
3. Randakevičienė I. Newly discovered facts – The grounds to reopen criminal cases// Jurisprudencija, 2008, No. 6(108).

## MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Randakevičienė I. Baudžiamojo proceso atnaujinimas: samprata ir pagrindinės rūšys// Jurisprudencija, 2007, Nr. 1(91).
2. Randakevičienė I. Baudžiamojo proceso atnaujinimas kaip priemonė, įgyvendinanti restitutio in integrum// Jurisprudencija, 2007, Nr. 3(93).
3. Randakevičienė I. Naujai paaiškėjusios aplinkybės kaip baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindas// Jurisprudencija, 2008, Nr. 6(108).

## CURRICULUM VITAE

**First name, surname:** Irma Randakevičienė

**Date of birth:** 13-09-1973

### EDUCATION:

1980.1991 Antanas Baranauskas Secondary School, Anykščiai

1991.1996 Bachelor of Natural Sciences (Vilnius Pedagogical University)

1997.2001 One-level professional law studies. Master of Law  
(Vilnius University Faculty of Law)

2004.2008 doctoral student at Department of Criminal Procedure at Faculty of  
Law (Mykolas Romeris University)

### WORK EXPERIENCE RECORDS:

1999.2002 Seimas of the Republic of Lithuania, Committee on Legal Affairs,  
Assistant

01 2002 till now The Supreme Court of Lithuania, Adviser of the Chairman  
of the Criminal Division

2007 The member of working group for creation norm of Criminal  
Procedure Code, which is formed by decision no. 1384 of the Board of  
Parlament of Lithuania

### LANGUAGES

### SPEAKING

### WRITING

### READING

English  
Russian  
French  
German

Good  
Excellent  
Sufficient  
Sufficient

Good  
Excellent  
Sufficient  
Sufficient

Excellent  
Excellent  
Sufficient  
Sufficient

OTHER DETAILS:

*Certificates of Honour:*

2000 Certificate of Honour assigned by Minister of Justice of the Republic of Lithuania for the difficult and precise work on creation and codification Lithuanian law.

2000 Certificate of Honour assigned by Speaker of the Seimas for the work in Parliament of Republic of Lithuania.

2003 Certificate of Honour assigned by President of the Supreme Court of Lithuania for the scrupulous work on the assisting to administrate justice at 85 jubilee of Lithuanian courts.

*Books:*

Jurisprudence by Court of Cassacion.. - Vilnius: State Enterprise Legal Information Centre, 2006. - 1300 p.- ISBN 9955-557-98-2

The Practice Tasks on Criminal Process. - Vilnius: Justitia, 2006. - 159 p. - ISBN 9955-616-25-3

The Main Recommendations of Committee of Ministres of Council of Europe in Criminal Process Field (translation into Lithuanian language). - Vilnius: Eugrimas, 2006. - 265 p. - ISBN 9955-682-56-6

Co-authors: Raimundas Jurka; Svetlana Melničenko.

## CURRICULUM VITAE

Vardas, pavardė: Irma Randakevičienė

Gimimo data: 1973-09-13

### IŠSILAVINIMAS:

1980-1991 Anykščių Antano Baranausko vidurinė mokykla

1991-1996 Vilniaus Pedagoginis universitetas, Gamtos mokslų fakultetas bakalauro studijos

1997-2001 Vilniaus Universitetas, Teisės fakultetas, vientisųjų studijų teisės studijų krypties teisės programa, teisininko profesinė kvalifikacija (diplomas prilygintas magistro kvalifikaciniam laipsniui)

2004-2008 Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros doktorantė

### DARBO PATIRTIS:

1999 – 2002 Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto padėjėja.

2002 sausis – dabar Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Pirmininko patarėja

2007 Lietuvos Respublikos Seimo Valdybos sprendimu Nr. 1384 sudarytos darbo grupės "Baudžiamojo proceso kodekso problemoms nagrinėti bei šio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui parengti", narė

KALBOS	KALBĖJIMAS	RAŠYMAS	SKAITYMAS
Anglų	gerai	gerai	labai gerai
Rusų	puikiai	puikiai	puikiai
Prancūzų	pakankamai	pakankamai	pakankamai
Vokiečių	pakankamai	pakankamai	pakankamai

## KITA INFORMACIJA:

### *Padėkos raštai:*

2000 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro padėkos raštas "Už kruopštą ir sudėtingą darbą kuriant ir kodifikuojant Lietuvos teisę".

2000 Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko padėkos raštas už darbą Lietuvos Respublikos Seime.

2003 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Pirmininko padėkos raštas Lietuvos teismų 85-ųjų metinių proga už sąžiningą ir nuoširdų darbą padedant įgyvendinti teisingumą.

### *Knygos:*

Kasacinio teismo jurisprudencija (II tomai). - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. - 1300 p.- ISBN 9955-557-98-2

Baudžiamojo proceso uždavinynas. - Vilnius: Justitia, 2006. - 159 p. - ISBN 9955-616-25-3

Pagrindinės Europos Tarybos rekomendacijos baudžiamojo proceso srityje. - Vilnius: Eugrimas, 2006. - 265 p. - ISBN 9955-682-56-6

Bendraautorai: Raimundas Jurka; Svetlana Melničenko.

**Irma Randakevičienė**

## **BAUDŽIAMOSIOS BYLOS ATNAUJINIMAS**

Santrauka

**Mokslo darbo temos aktualumas ir naujumas.** Atgavus Nepriklausomybę, tautos referendume priėmus Lietuvos Respublikos Konstituciją ir jos pagrindu sukūrus nacionalinę teisės aktų bazę, buvo įtvirtinta keturių grandžių bendrosios kompetencijos teismų sistema, kuri gyvuoja jau antrą dešimtmetį, nors patys naujieji Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas bei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, kuriuos taiko ir aiškina teismai, sprendžiantys baudžiamąsias bylas, įsigaliojo tik nuo 2003 metų gegužės 1 dienos. Paminėtina, kad trijų instancijų keturių pakopų teismų sistema Lietuvoje visgi susiformavo ne iš karto – nacionalinis Teismų įstatymas buvo keičiamas bei išdėstomas nauja redakcija ne vieną kartą. Ilgą laiką Lietuvoje kasacine tvarka bylas sprendė ne tik Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, bet ir kiti teismai ir, tik nuo 1999 m. kasacija buvo sutelkta į vieno teismo rankas. Palaipsniui, gryninant klasikines apeliacijos, kasacijos sampratas tiek teisės moksle, tiek teisėkūros procese: t. y. keičiant, tobulinant baudžiamąjį bei baudžiamojo proceso įstatymus šiais, o ir kitais klausimais, pradėjo formotis ir nacionalinė teismų praktika. Jos vystymosi pradžia nebuvo lengva, nes pati teisė valstybėje nebuvo stabili: buvo priimami, keičiami, tobulinami pagrindiniai ir kiti teisės aktai pasirenkant vieną ar kitą koncepciją, dažnai labai besiskiriančias savo esme. Ilgą laiką gyvavo etatistinė (normatyvistinė) teisės samprata, kuri nepripažino teismo precedento galios ir reikšmės. Visa tai nulėmė ryškų teismų praktikos „bangavimą“, jos išsiskyrimą sprendžiant keliems teismams analogiškas bylas, gausias teismų klaidas, kartu ir nemažą visuomenės nepasitikėjimą visa nacionaline teismų sistema.

Prabėgus beveik dvidešimčiai metų po nepriklausomų teismų įsteigimo, Lietuvos teismų praktika vis dar išgyvena jaunos brandos stadiją, nes kol kas nėra aiškios precedentų įtvirtinimo sistemos, yra nemažai atvejų, kuomet skirtingai taikomos ir aiškinamos tos pačios įstatymų normos, tebedaroma daug klaidų nagrinėjant baudžiamąsias bylas. Klaidas iš dalies nulemia ir sparčiai didėjantis teismų darbo krūvis. Visa tai įpareigoja vis didesnę dėmesį skirti teismų sprendimų kontrolės formoms, jų teisiniam reguliavimui, nes nuo teismų sprendimų kontrolės formų priklauso pirmosios instancijos teismų padarytų klaidų ištaisymo ir pašalinimo galimybė bei tuo pačiu ir teisingumo įvykdymas.

Kaip žinia, teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui patikrinti baudžiamojo proceso įstatymas numato apeliaciją, ir tik teisėtumui – kasaciją. Atrodytų, kad išsėmus dvejais apskundimo galimybes, teismų klaidos turėtų būti eliminuojamos iš bylos, tačiau visgi nedidelė dalis jų išlieka ir bylą išnagrinėjus visų trijų instancijų teismuose. Taip pat pasitaiko atvejų, kuomet paaiškėja nauji faktai, kurie bylą nagrinėjusiam teismui nebuvo žinomi. Todėl tiek nacionalinėje teisėje, tiek užsienio valstybių baudžiamuosiuose procesuose nuo seno egzistuoja dar viena teismų sprendimų kontrolės forma – baudžiamosios bylos atnaujinimas.

Tiek nacionalinėje, tiek tarptautinėje teisėje bylos atnaujinimo institutas pripažįstamas kaip ekstraordinarinis būdas peržiūrėti įsiteisėjusius teismų sprendimus, t. y. jo taikymas galimas tik esant konkrečioms įstatymo apibrėžtiems pagrindams, kurie dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių negalėjo būti žinomi ir patikrinti instancine tvarka. Proceso atnaujinimo dėka galima išvengti neteisingo teismo sprendimo teisinių pasekmių.

Lietuvos baudžiamojo proceso teisės moksle baudžiamosios bylos atnaujinimo institutas beveik nėra sulaukęs dėmesio, dėl jo nebuvo atlikta mokslinių tyrimų, todėl nėra suformuluota mokslo teiginių, pagrindžiančių šio instituto reikšmę ir atskleidžiančių jo sampratą. Glausta baudžiamojo proceso atnaujinimo esmė yra išdėstyta tik dviejuose lietuviškuose veikaluose: 2005 m. išleistame baudžiamojo proceso teisės vadovėlyje bei Baudžiamojo proceso kodekso komentare. Tai bene vieninteliai šaltiniai, kuriuose Lietuvos baudžiamojo proceso teisės moksle paminėtas baudžiamosios bylos atnaujinimo institutas. Dėmesio stoką šiam institutui nulėmė dvi priežastys. Visų pirma, baudžiamosios bylos atnaujinimas yra labai retai taikoma teismų sprendimų kontrolės forma. Praktikoje pasitaiko nedaug atvejų per metus, kuomet prireikia atnaujinti bylos procesą. Tai natūralu ir laikytina normaliu reiškiniu, kadangi procesas negali tęstis be galo ir negali būti nestabilus. Antra, baudžiamosios bylos atnaujinimo procedūra yra tarsi už baudžiamojo proceso ribų, juk atnaujinama byla, kurioje procesas pasibaigęs.

Taigi, iki šių dienų baudžiamojo proceso teisės moksle nėra išgryninta minėto instituto samprata, nėra apibrėžtos baudžiamojo proceso atnaujinimo ribos, išskirti šiai teismų sprendimų kontrolės formai būdingi požymiai, įvardintos bylos atnaujinimo rūšys. Niekada Lietuvoje nebuvo apibendrinta teismų praktika taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reguliuojančias bylos atnaujinimą, todėl iki šiol nebuvo galima spręsti, kiek naudingas yra baudžiamosios bylos atnaujinimas praktiniame gyvenime, ar jis padeda apsaugoti žmogaus teises, kiek iš viso yra atnaujinama baudžiamųjų bylų per metus ir kokiais pagrindais, kaip minėta procedūra dera kartu su kitomis teismų sprendimų kontrolės formomis.

**Tyrimo objektas.** Šio tyrimo objektas – baudžiamosios bylos atnaujinimo institutas, jo teisinė prigimtis, istorinė raida, tikslai, požymiai, pagrindai, dėl kurių atnaujinama byla, rūšys, rūšių ypatumai, atnaujinimo procedūra bei baudžiamosios bylos atnaujinimo vieta kitų teismų sprendimų kontrolės formų sistemoje. Mokslinis tyrimas atliktas dviem kryptimis. Pirma, analizuoti baudžiamosios bylos atnaujinimo instituto teoriniai pagrindai. Antra, vertintos baudžiamosios bylos atnaujinimą reguliuojančios Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos ir jų pagrindu besiklostanti teismų praktika, kurios analizė vėlgi leido atskleisti ir suformuluoti kai kurias teorines nuostatas.

**Tyrimo tikslas ir uždaviniai.** Disertacinio tyrimo tikslas – kompleksiškai išanalizuoti baudžiamosios bylos atnaujinimo instituto teorinius pagrindus, įvertinti, kiek juos atitinka Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos, reguliuojančios bylos atnaujinimą, kaip jomis vadovaujamosi teismų praktikoje, taip pat identifikuoti esamus teisinio reguliavimo ir teisės normų praktinio taikymo trūkumus, pasiūlyti jų tobulinimo kryptis. Minėtiems tyrimo tikslams pasiekti iškeliami šie uždaviniai: nustatyti baudžiamosios bylos atnaujinimo vietą teismų sprendimų kontrolės formų sistemoje baudžiamajame procese; atskleisti baudžiamosios bylos atnaujinimo instituto esmę, išanalizuoti raidą, išskirti baudžiamosios bylos atnaujinimui būdingus požymius, tikslus, atskleisti principų realizavimo savitumus baudžiamosios bylos atnaujinime; įvardinti baudžiamosios bylos atnaujinimo rūšis, kiekvienos iš atnaujinimo rūšių ypatumus; išskirti bylos atnaujinimo pagrindų grupes, aptarti kiekvieną iš pagrindų; atskleisti baudžiamosios bylos atnaujinimą reguliuojančių Baudžiamojo proceso kodekso normų turinį, identifikuoti esamas teisinio reguliavimo spragas bei pateikti pasiūlymus dėl įstatyminių normų tobulinimo kryptių; analizuoti Lietuvos teismų praktiką taikant įstatymo normas, reguliuojančias baudžiamosios bylos atnaujinimą.

**Tyrimo reikšmė.** Disertacinis tyrimas padės formuoti bendrą teismų sprendimų kontrolės formų instituto koncepciją baudžiamajame procese, atskleis baudžiamosios bylos atnaujinimo sampratą, pasitarnaus teismų praktikai bei padės įstatymų leidėjui tobulinti baudžiamojo proceso atnaujinimą reguliuojančias teisės normas. Tyrimo medžiaga taip pat naudinga teisę studijuojantiems studentams, besigilinantiems į baudžiamojo proceso teisės problemas.

**Tyrimo hipotezė.** Tinkamas Baudžiamosios bylos atnaujinimo kaip išimtinės (ekstraordinarinės) teismų sprendimų kontrolės formos ir išimtinės (neprivalomos) baudžiamojo

proceso stadijos suvokimas leidžia užtikrinti teisėtus proceso šalių lūkesčius bei sąžiningą baudžiamąjį procesą.

**Atliktas tyrimas ir suformuluotos išvados pagrindžia šiuos teiginius:**

Teismų sprendimų kontrolės formų sistemos harmoningas funkcionavimas priklauso nuo to, kaip yra, konstruojant teisės normas, derinamos tarpusavyje visos esamos baudžiamajame procese teismų sprendimų kontrolės formos: nei viena iš teismų sprendimų kontrolės formų neturi dubliuoti ar perimti kitos formos funkcijų.

Konkrečios valstybės baudžiamosios bylos atnaujinimo galimybė tiesiogiai priklauso nuo tos valstybės baudžiamąjo proceso politikos, t. y. nuo to, ar prioritetas atiduotas teisėtumo principui, ar teisės stabilumo principui. Atidavus prioritetą teisėtumo principui, valstybės baudžiamąjo proceso įstatyme įtvirtinamos plačios galimybės atnaujinti bylą ar ją peržiūrėti. Atidavus prioritetą teisės stabilumo principui, galimybė atnaujinti bylą ribota.

Baudžiamąjo proceso atnaujinimas yra išimtinė (ekstraordinarinė) teismų sprendimų kontrolės forma, turinti bendrus ekstraordinarinėms teismų sprendimų kontrolės formoms būdingus požymius bei tikslus ir savitus tik jai pačiai būdingus požymius bei dominuojančius tikslus. Baudžiamosios bylos atnaujinimas yra baudžiamąjo proceso stadija, kuri nėra būtina (privaloma).

Lietuvos baudžiamąjo proceso atnaujinimo stadijoje turėtų būti realizuojami ne tik pagrindiniai konstituciniai, bet ir baudžiamąjo proceso principai: rungtyniškumo, teisės į gynybą, teisės būti išklausytam prieš teismą, sąžiningo proceso ir kt. principai.

Baudžiamąjo proceso atnaujinimas dėl akivaizdžiai (aiškiai) netinkamai pritaikyto baudžiamąjo įstatymo eliminuotinas iš baudžiamąjo proceso.

Baudžiamosios bylos atnaujinimas po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo yra pati efektyviausia priemonė, padedanti pasiekti lot. *restitutio in integrum*. BPK XXXV skyriaus nuostatos tikslintinos universalesne norma, kuri leistų atnaujinti baudžiamąjį procesą dėl Europos Sąjungos ir tarptautinių teisminių institucijų sprendimų, jeigu juose yra konstatuota, kad Lietuvos teismo sprendimas neatitinka Europos Sąjungos teisės ar tarptautinės teisės nuostatų.

**Mokslo darbo pagrindiniai šaltiniai.** Pagrindiniai šio mokslo darbo tyrimo šaltiniai – Lietuvos Konstitucija, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija bei Baudžiamąjo proceso kodeksas. Įsigaliojus naujam baudžiamąjo proceso įstatymui, normos, reguliuojančios bylos atnaujinimą, beveik nepakito, buvo įneštos tik neįžymios pataisos. Kiti pagrindiniai norminiai tyrimo šaltiniai – Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai. Atliekant tyrimą vadovautasi Prancūzijos baudžiamąjo proceso teisės mokslininkų J. Pradel bei M. Delmas – Marty mokslinė mintimi, nes būtent Prancūzija laikoma ekstraordinariųjų teismų sprendimų kontrolės formų gimtine. Šiek tiek mažiau gvildenta G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc pateikta baudžiamąjo proceso atnaujinimo samprata. Kreiptas dėmesys ir į Prancūzijos Baudžiamąjo proceso kodekse įtvirtintą baudžiamosios bylos atnaujinimo instituto reglamentaciją. Taip pat nemažą įtaką tyrimui turėjo Vokietijos mokslininkų suformuluota baudžiamosios bylos atnaujinimo samprata. Atskirai paminėtina H. H. Jescheck ir J. Meyer 1974 m. išleista lyginamoji studija baudžiamąjo proceso atnaujinimo srityje, taip pat C. Roxin, W. Beulke bei H. H. Kühne atlikta baudžiamąjo proceso atnaujinimo analizė. Atliekant tyrimą, susipažinta su galiojančio Vokietijos Baudžiamąjo proceso kodekso nuostatomis, ieškota, kaip jos aiškintos Vokietijos Aukščiausiojo Teismo išleistame komentare. Anglosaksų teisinės tradicijos valstybės Anglijos mokslininkų patirtimi analizuojant baudžiamąjo proceso atnaujinimo klausimus remtasi šiek tiek mažiau, tačiau kai kurių mokslininkų mintys taip pat įsisavintos ir pateiktos pavyzdžiais, kaip pavyzdžiui, A. Ashworth ir J.R. Spencer. Pažymėtina, kad baudžiamosios bylos atnaujinimo problematiką nemažai yra tyrinėję Rusijos mokslininkai. Darbui nemažai pasitarnavo N. A. Gromov



tyrinėjimai, ypač jo knygoje apie baudžiamosios bylos atnaujinimą dėl naujų ir naujai paaiškėjusių aplinkybių išdėstytos mintys, taip pat Lietuvos baudžiamojo proceso teisės mokslininkams gerai žinoma K. F. Gucenko, L. V. Golovko ir B. A. Filimonov užsienio valstybių baudžiamųjų procesų studija. Įdomių minčių rasta N. Muratovos disertaciniame darbe apie teismų sprendimų kontrolės formas. Buvo gilintasi ir į Rusijos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatas, reguliuojančias baudžiamosios bylos atnaujinimą dėl naujų ar naujai paaiškėjusių aplinkybių. Siekiant nustatyti teismų praktikoje pasitaikančias problemas, sprendžiant bylos atnaujinimo klausimus, buvo apibendrinta visa Aukščiausiojo Teismo praktika nagrinėjant šios kategorijos bylas nuo 2002 m. Disertaciniame darbe remtasi Žmogaus teisių teismo jurisprudencija. Analizuoti šio teismo sprendimai, kuriuose pasisakoma dėl sprendimų vykdymo klausimų, priežiūros institutų, galiojančių Rusijoje, Ukrainoje, Rumunijoje ir kt. buvusiose sovietinio bloko valstybėse, kitų aktualių tyrimui klausimų. Vadovautasi ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijomis, kuriose pasiūlytos gairės valstybėms kaip įtvirtinti bylų atnaujinimą ar jų peržiūrėjimą po Žmogaus teisių teismo sprendimo reguliuojančias nuostatas nacionaliniuose įstatymuose, taip pat tyrinėti mokslininkų darbai, kuriuose aptarti Žmogaus teisių teismo sprendimų vykdymo klausimai, teisinės priemonės, padedančios vykdyti minėto teismo sprendimus. Be to, atkreiptas dėmesys ir į tai, ką šiais klausimais yra išsakiusi Europos Taryba.

Kadangi Lietuvos teisės moksle baudžiamosios bylos atnaujinimo klausimas disertaciniu lygmeniu nebuvo tyrinėtas, taip pat nėra parašyta ir straipsnių šia tematika, atliekant šį tyrimą remtasi civilinio proceso teisės mokslininkų: V. Mikelėno, E. Laužiko, V. Nekrošiaus, G. Ambrasaitės darbais. Vadovautasi ir Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus parengtos teismų praktikos taikant įstatymus dėl proceso atnaujinimo užbaigtose civilinėse bylose apžvalgos teiginiais. Atliekant tyrimą nemažai remtasi trijų Lietuvos teisės filosofijos ir teisės teorijos mokslininkų mintimi: A. Vaišvilos, S. Vancevičiaus ir V. Vasiliausko. Jeigu Lietuvoje nebūtų išvystyta gili konstitucinės teisės mintis, nebūtų buvę įmanoma jos šviesoje moksliniu lygiu išžvelgti visos nacionalinės bendrosios kompetencijos teismų sistemos, kartu ir teismų sprendimų kontrolės formų. Atliekant tyrimą, pamatus sudėjo Lietuvos konstitucinės teisės mokslininkų darbai. Taip pat nemažą indėlį įnešė Lietuvos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės mokslininkų R. Ažubalytės, G. Godos, P. Kuconio, E. Bieliūno, A. Neveros, A. Panomariovo, E. Rimšelio, R. Jurkos numonė ir patarimai.

**Mokslo darbe panaudoti metodai.** Mokslo darbe remtasi šiais metodais: abstrakcijos, apibendrinimo, analogijos, lyginamuoju istoriniu, lyginamuoju, sintezės, sisteminės analizės, sisteminiu duomenų analizės ir dokumentų analizės metodu. Šių metodų kompleksinis taikymas turi didelę reikšmę tyrimo metu gautų išvadų teisingumui, suformuluotų pasiūlymų pagrįstumui.

**Tyrimo rezultatų aprobavimas.** Disertacinio tyrimo rezultatai aprobuoti Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros posėdyje, jie atitinkamai bus panaudoti dėstant baudžiamojo proceso teisės kursą teisės studijų studentams, taip pat teikiant pastabas įstatymų ar kitų teisės aktų leidėjui. Tyrimo rezultatai reikšmingi disertantei toliau atliekant mokslo tyrimus teismų sprendimų kontrolės formų baudžiamajame procese srityje.

**Disertacinio tyrimo struktūra.** Darbo struktūrą lėmė tyrimo tikslas ir uždaviniai. Disertacija susideda iš įvado, tyrimų apžvalgos, darbo metodologijos, trijų dėstomųjų – tiriamųjų dalių, išvadų ir pasiūlymų.

Pirmoji disertacijos dalis skirta baudžiamosios bylos atnaujinimo vietos nustatymui teismų sprendimų kontrolės formų sistemoje, baudžiamosios bylos atnaujinimo sampratos suformulavimui, tikslų, požymių, istorinės raidos analizei. Pirmasis darbo skyrius pradedamas nuo teisminės kontrolės sąvokos analizės. Toliau šiame darbo skyriuje analizuojamos civilinio proceso teisės moksle gvildintos instancinio mentaliteto teorija ir teorija, pagal kurią teismų sprendimų kontrolės formos nėra laikomos pakartotiniu bylos nagrinėjimu aukštesniajame teisme. Toliau pažymima, kad

patį teismų sprendimų kontrolės formų institutą apibūdina: juridiniai faktai, sukuriantys teisinius procesinius santykius, baudžiamojo proceso teisės normos, reguliuojančios atskiras teismų sprendimų kontrolės formas, teismų sprendimų kontrolės formų instituto tikslai, subjektai, dalyvaujantys konkrečioje teismų sprendimų kontrolės formoje, požymiai, apjungiantys ir charakterizuojantys tam tikrą grupę teismų sprendimų kontrolės formų, taip pat kiekvienai teismų sprendimų kontrolės formai būdingi saviti, ją charakterizuojantys požymiai. Primenama, kad baudžiamojo proceso teisės moksle (kaip ir civilinio proceso teisės mokyklose) skiriamos įprastinės arba ordinarinės ir išimtinės arba ekstraordinarinės teismų sprendimų kontrolės formos. Vardinami įprastinėms bei išimtinėms teismų sprendimų kontrolės formoms būdingi bruožai. Pažymima, kad Lietuvoje žinomos dvi ekstraordinarinės teismų sprendimų kontrolės formos, iš kurių viena klasikinė - kasacija, kita kiek mažiau taikoma ir žinoma - baudžiamosios bylos atnaujinimas. Šiame darbo skyriuje taip pat paliečiamas teisėtumo ir stabilumo principų santykis. Jeigu prioritetas baudžiamojo proceso politikoje teikiamas teismų sprendimų stabilumui, reiškia, galimybės skusti teismų sprendimus bus kiek įmanoma ribojamos, ir atvirkščiai. Pažymima, kad šiuo metu daugelio Europos valstybių baudžiamojo proceso teisėje pirmumas teikiamas būtent teismų sprendimų stabilumui. Teismų sprendimai negali būti skundžiami neribotą laiką ir neturi būti paneigiami proceso dalyvio teisėti lūkesčiai sulaukti tokios teisinės padėties, kokia nustatyta teismo sprendime. Toliau analizuojama, kam gali būti pateikti skundai dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ar kito sprendimo. Pažymima, kad kai kurių valstybių baudžiamuosiuose procesuose egzistuoja taip vadinama pranc. *de retraction* procedūra, kuomet skundą peržiūri tas pats teismas, priėmęs sprendimą, tik kita teisėjų sudėtimi bei pranc. *de reformation* procedūra, kada skundas nagrinėjamas aukštesniajame teisme. Šiame disertacinio darbo skyriuje atkreipiamas dėmesys, kokią vietą teismų sprendimų kontrolės formos turi baudžiamajame procese. Šis disertacinio darbo skyrius baigiamas šio instituto reikšmės baudžiamajame procese atskleidimu. Demokratinėse valstybėse teismų sprendimų kontrolės formoms keliami svarbūs uždaviniai – iš vienos pusės minimizuoti galimai neteisėtų ir nepagrįstų teismų sprendimų skaičių, iš kitos – nevirsti nesąžiningos proceso šalies piktnaudžiavimo procesu ir proceso vilkinimo mechanizmu, galinčiu pažeisti kiekvieno asmens teisę į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą. Visos teismų sprendimų kontrolės formos padeda labiau užtikrinti žmogaus teises, ypač teisę į teisminę gynybą ir tinkamą bei teisingą teismo procesą, taip pat sudaro galimybes ištaisyti ikiteisminio tyrimo ir žemesnių teismų klaidas, šalinti baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų pasekmes, ir be abejo, vienodinti teismų praktiką. Viena teismų sprendimų kontrolės forma neturi pakartoti ar dubliuoti kitos, kiekviena jų turi pasižymėti tam tikru individualiu charakteriu ir turi turėti tik jai skirtą vaidmenį. Palaipsniui pereinama prie baudžiamosios bylos atnaujinimo instituto analizės.

Antrasis pirmosios disertacinio darbo dalies skyrius skirtas baudžiamosios bylos sampratos, sąvokos analizei. Vėlgi atkreipiamas dėmesys, kad teisinėje literatūroje baudžiamosios bylos atnaujinimas priskiriamas ekstraordinarinėms teismų sprendimų kontrolės formoms ir yra įvardinamas kaip rezervinė ar vienintelė galimybė, išnaudojus visus kitus apskundimo būdus, atsiradus abejonėms, patikrinti teismo sprendimo teisėtumą ar pagrįstumą, kai teismo sprendimas jau įgijęs *res judicata*, t. y. teisinę galią. Pažymima, kad ne visų minėtų valstybių mokslas pateikia pačią baudžiamojo proceso atnaujinimo sąvoką. Šios procedūros samprata ir Vokietijos, ir Prancūzijos žymesnių mokslininkų darbuose atskleista per pagrindinius proceso atnaujinimui būdingus požymius. Šiame skyriuje išryškinami Vilniaus Universiteto baudžiamojo proceso teisės mokslininkų išleistame vadovėlyje pateiktos baudžiamosios bylos atnaujinimo sąvokos trūkumai. Yra pateikiami kitų valstybių baudžiamojo proceso teisės mokslo pavyzdžiai kaip yra formuluojama baudžiamosios bylos atnaujinimo samprata. Šis skyrius užbaigiamas tokiais akcentais: baudžiamojo proceso atnaujinimas yra išimtinė teismų sprendimų kontrolės forma, panaudojama procese tada, kai visos kitos galimybės patikrinti teismo sprendimo teisingumą, esant dėl jo abejonių, yra išsemtos.

Baudžiamojo proceso atnaujinimas (kaip ir apeliacija bei kasacija) yra išimtinė baudžiamojo proceso stadija, tarnaujanti kaip žmogaus teisių gynimo garantas.

Trečiasis pirmosios disertacinio darbo dalies skyrius skirtas baudžiamosios bylos atnaujinimo požymių analizei. Analizė pradedama nuo pirmojo požymio: t.y., kad baudžiamojo proceso atnaujinime peržiūrimi baigiamieji (galutiniai) įsiteisėję teismų sprendimai. Kadangi baudžiamojo proceso atnaujinimo tvarka tikrinamas įsiteisėjęs teismo sprendimas, kuris yra laikomas tiesa - *res judicata pro veritate habetur*, daug dėmesio skiriama teismo sprendimo teisinės galios ir baudžiamojo proceso atnaujinimo santykiui. Analizuojami teisinės galios požymiai. Šiek tiek šiame darbo skyriuje skiriama dėmesio *non bis in idem* principui. Juk įsiteisėjęs teismo nuosprendžiui, peržiūrint kasacine tvarka ar atnaujinant baudžiamąją bylą, susiduriama ne tik su įsiteisėjusio teismo sprendimo teisine galia, bet tam tikrais atvejais ir su *non bis in idem* principu, ypač kai norima pasunkinti išteisintojo ar asmens, kuriam nuosprendžiu nutraukta byla, teisinę padėtį. Pasisakoma, kad principas *non bis in idem* nepažeidžiamas paduodant skundą nuteistojo ar išteisintojo nenaudai bylos atnaujinimo procedūros tvarka, nes egzistuoja naujai paaiškėjusios aplinkybės, kurios nebuvo žinomos teismui nagrinėjant bylą. Toliau analizuojamas antrasis baudžiamojo proceso atnaujinimo požymis – t.y. kad ši teismų sprendimų kontrolės forma pradedama ne savaime, o tik esant specialioms, baudžiamojo proceso įstatyme numatytiems pagrindams. Šis darbo skyrius baigiamas trečiojo baudžiamojo proceso atnaujinimo požymio analize, t.y., kad atnaujinti procesą galima tik teismo sprendimu. Skyriaus gale pasisakoma, kad baudžiamojo proceso atnaujinimo požymiai leidžia suvokti baudžiamojo proceso atnaujinimo esmę, šios teismų sprendimų kontrolės formos paskirtį ir taikymo ribas.

Ketvirtame pirmosios disertacinio darbo dalies skyriuje analizuojami bendri teismų sprendimų kontrolės formų institutui būdingi tikslai, pasisakoma kaip jie įgyvendinami baudžiamosios bylos atnaujinime. Išskiriami tokie pagrindiniai minėtam institutui būdingi tikslai, tai: teisingumo įgyvendinimas (teisingumo vykdymo funkcija), žmogaus teisių ir laisvių apsaugos užtikrinimas, teismų klaidų pašalinimas (kontrolės funkcija), teisės aiškinimas, vienodos teismų praktikos formavimas bei viešojo ir privataus interesų tenkinimas. Visi šie tikslai yra glaudžiai susiję, papildo vienas kitą, tačiau turi apeliacijoje, kasacijoje ir baudžiamojo proceso atnaujinime konkrečią savo išraišką. Šiame darbo skyriuje analizuojamas kiekvienas iš tikslų, taip pat tai kaip vienas ar kitas tikslas pasireiškia baudžiamosios bylos atnaujinime ir, skyrius baigiamas baudžiamosios bylos atnaujinimui būdingų pagrindinių ir papildomų tikslų išvardinimu.

Paskutiniame pirmosios disertacinio darbo dalies skyriuje analizuojama baudžiamosios bylos atnaujinimo instituto raida Pranzūcijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Rusijoje bei Lietuvoje.

Antroji disertacinio darbo dalis skirta baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindų analizei – šie pagrindai sugrupuojami, bandoma nustatyti, kurie pasiteisinę praktikoje, o kurie daugiau teorinio lygmens, taip pat analizuojama, ar tų pagrindų pakanka ir, ar jie turi tinkamą išraišką baudžiamojo proceso įstatyme. Šioje darbo dalyje taip pat analizuojamos ir išskiriamos baudžiamosios bylos atnaujinimo rūšys, pasisakoma, ar jos visos reikalingos Lietuvos baudžiamajame procese, pateikiama tinkama jų klasifikacija. Antrojoje darbo dalyje jau gausu išvadų iš atliktos teismų praktikos analizės, pateikiami teismų praktikos pavyzdžiai, pasisakoma, kokios daromos teismų klaidos taikant normas, reguliuojančias bylos atnaujinimą.

Antrosios darbo dalies pradžioje yra išskiriamos baudžiamosios bylos atnaujinimo rūšys, egzistuojančios šiuo metu Lietuvoje. Tai: klasikinis baudžiamosios bylos atnaujinimas (bylos atnaujinimas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių); baudžiamosios bylos atnaujinimas dėl akivaizdžiai netinkamai taikyto baudžiamojo įstatymo; baudžiamosios bylos atnaujinimas dėl Žmogaus teisių teismo ir Žmogaus teisių komiteto sprendimo. Klasikinis baudžiamosios bylos atnaujinimas yra seniausia bylos atnaujinimo rūšis, būtent šis požymis ir leido šią rūšį įvardinti klasikine. Šios rūšies atnaujinimo pagrindas yra naujai paaiškėjusios aplinkybės. Klaisikinis baudžiamojo proceso

atnaujinimas yra numatytas Latvijos, Estijos, Vokietijos, Austrijos, Prancūzijos, Norvegijos, Švedijos, Suomijos, Italijos, Lenkijos, Ispanijos ir kitų valstybių baudžiamojo proceso įstatymuose, taip pat ši bylos atnaujinimo rūšis sutinkama ir Anglijos, JAV bei kitų anglosaksų teisinės tradicijos valstybių baudžiamuosiuose procesuose. Lietuvos baudžiamajame procese galimybė atnaujinti baudžiamąją bylą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių numatyta BPK XXXIII skyriuje. Kita baudžiamojo proceso atnaujinimo rūšis Lietuvoje žinoma kaip bylos atnaujinimas dėl akivaizdžiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo, įsitvirtino skirtingais pavadinimais, pagrindais ir nevienodais požymiais Rusijos, Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Moldavijos, Rumunijos, Kazachstano ir kitų buvusių sovietinio bloko valstybių baudžiamuosiuose procesuose. Šią rūšį galima būtų įvardinti baudžiamosios bylos atnaujinimu dėl teismo teisės klaidos, nors ir Žmogaus teisių teismo konstatuotas Konvencijos pažeidimas yra teismo teisės klaida, tačiau trečioji bylos atnaujinimo rūšis kilo iš tarptautinių įsipareigojimų, todėl ji išskirtina atskirai. Šiuo metu trečioji bylos atnaujinimo rūšis yra susijusi su dviejų tarptautinių institucijų – Žmogaus teisių teismo ir Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto sprendimų, kuriuose konstatuoti atitinkamai Konvencijos arba Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto pažeidimai, vykdymu. Šios rūšies atnaujinimo pagrindas – minėtų tarptautinių institucijų sprendimai. Abi pastarosios proceso atnaujinimo rūšys, įtvirtintos atitinkamai Baudžiamojo proceso kodekso XXXIV bei XXXV skyriuose.

Pirmajame antrosios disertacinio darbo dalies skyriuje yra analizuojama bylos atnaujinimo pagrindo samprata. Baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindas – naujai atsiradęs ar paaiškėjęs juridinis faktas, turintis tiesioginės įtakos įsiteisėjusio teismo sprendimo neteisingumui bei įvardytas baudžiamojo proceso įstatyme. Tai gali būti tiek naujai paaiškėjusi aplinkybė, tiek teismo padaryta teisės klaida, tiek tarptautinės institucijos sprendimas. Kadangi byla gali būti atnaujinama tik esant tam tikram pagrindui, teigtina, kad baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindai nubrėžia teismo, nagrinėšančio bylos atnaujinimo klausimus, veiklos ribas ir naujai nagrinėjamų klausimų apimtį. Juk sprendžiant klausimą dėl bylos atnaujinimo, tiriamos ne visos faktinės bylos aplinkybės ir vertinami ne visi įrodymai, kurie jau nustatyti, o tik naujai atsiradę ar paaiškėję juridiniai faktai ir jų sąsaja su išnagrinėta baudžiamąja byla. Toliau darbe yra išskiriamos baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindų rūšys. Pagal pagrindų paaiškėjimo ar atsiradimo laiko momentą bylos atnaujinimo pagrindai išskirtini į dvi grupes – naujai paaiškėjusius ir naujai atsiradusius. Naujai paaiškėję faktai yra tokie bylos atnaujinimo pagrindai, kurie egzistavo bylą nagrinėjant teisme, tačiau apie juos nebuvo žinoma, pvz., paaiškėjo, kad liudytojas byloje davė melagingus parodymus. Tuo tarpu naujai atsiradę faktai yra tokie bylos atnaujinimo pagrindai, kurie atsirado jau įsiteisėjus nuosprendžiui, jį vykdant ar jau įvykdžius, pvz., kai Žmogaus teisių teismas byloje prieš Lietuvą priima sprendimą, kuriame konstatuoja esminį Konvencijos atitinkamo straipsnio pažeidimą, kurį padarė byla nagrinėjęs nacionalinis teismas. Taip pat yra pagrindai, kurie yra naujai paaiškėję ar atsiradę faktai kaip tikrovės reiškiniai ir yra bylos atnaujinimo pagrindai, susiję su nusikalstamos veikos kvalifikavimu, Konvencijos ir baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimais, tai yra juridine bylos puse - teismo padarytos klaidos. Bylos atnaujinimo pagrindai dar skiriami į pagrindus, kuriems esant byla gali būti atnaujinama iki tol, kol nėra įvykdytas įsiteisėjęs teismo nuosprendis arba tęsiasi nuosprendžio sukeltos pasekmės ir pagrindus, kuriems esant byla gali būti atnaujinama ir tuomet, kada nuosprendis jau įvykdytas (kai reikia asmenį reabilituoti).

Antrajame antrosios disertacinio darbo dalies skyriuje analizuojamos naujai paaiškėjusios aplinkybės, pateikiama jų sąvoka. Naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis pripažintini kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyti faktai ar byloje, kurioje sprendžiamas proceso atnaujinimo klausimas, teismo nustatyti faktai, anksčiau teismui nebuvę žinomi, dėl kurių įsiteisėjęs sprendimas yra neteisėtas ir nepagrįstas. Atsižvelgiant į pastarąją sąvoką, išskiriami tokie naujai paaiškėjusių aplinkybių požymiai: 1) tai juridiniai faktai, kurie egzistavo nagrinėjant baudžiamąją bylą; 2) tai juridiniai faktai, kurie nebuvo teismui žinomi bylos nagrinėjimo metu; 3) tai juridiniai faktai, kurie

nustatyti arba kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu, arba teismo, kuris sprendžia bylos atnaujinimo klausimą; 4) tai juridiniai faktai, turintys esminę reikšmę baudžiamajai bylai, dėl kurių gali būti panaikintas ar pakeistas neteisėtas ar nepagrįstas nuosprendis ar nutartis. Pirmasis naujai paaiškėjusių aplinkybių požymis rodo, kad naujai paaiškėjusių aplinkybių negalima tapatinti su naujomis aplinkybėmis. Naujai paaiškėjusios aplinkybės sietinos tik su jų egzistavimu bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme ir tam tikrais atvejais – apeliacinės instancijos teisme. Šiame skyriuje yra pasisakoma, kokie atvejai nelaikytini naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis, pvz.: naujai paaiškėjusia aplinkybe nelaikytinas įstatymų, kuriais vadovavosi teismas, pasikeitimas, nesvarbu, ar byla būtų nagrinėjama pirmosios ar apeliacinės instancijų teismuose, ar kasaciniame teisme, ar ji jau būtų išnagrinėta visų instancijų teismuose. Naujai paaiškėjusia aplinkybe nelaikytinas analogiškos padarytos veikos kitoks teisinis vertinimas kitoje byloje ir kt. Aiškinama, kad naujai paaiškėjusios aplinkybės gali būti nustatomos visais baudžiamojo proceso įstatymo leistiniais proceso veiksmis ir kadangi jos gali nulemti kitoki sprendimą byloje, jos yra sudėtinė baudžiamosios bylos faktinių aplinkybių dalis. Naujai paaiškėjusios aplinkybės - tai tam tikri naujai paaiškėję juridiniai faktai, kurie bylą nagrinėjant teisme, nebuvo žinomi. Tam, kad būtų pradėdama bylos atnaujinimo procedūra, tie juridiniai faktai turi būti arba nustatyti įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, arba ištirti prokuroro. Pažymima, kad naujai paaiškėjusių aplinkybių sąrašas yra pateiktas baudžiamojo proceso įstatyme. Tokie naujai paaiškėjusių aplinkybių sąrašai egzistuoja ir kitų valstybių Baudžiamojo proceso kodeksuose. Toliau pradėdama konkrečių aplinkybių analizę. Pirmoji grupė bylos atnaujinimo aplinkybių, kurią numato Lietuvos Baudžiamojo proceso kodeksas, - liudytojo ar nukentėjusiojo parodymų arba ekspertizės akto melagingumas, taip pat kitų įrodymų, kuriais paremtas teismo nuosprendis, netikrumas - yra aplinkybė, dėl kurios galima panaikinti teismo nuosprendį ir atnaujinti baudžiamąją bylą, kai melagingais liudytojo ar nukentėjusiojo parodymais, melagingu ekspertizės aktu, ar kitais netikrais (suklastotais) įrodymais buvo pagrįstas teismo nuosprendis ar kitas galutinis sprendimas. Dalį šios naujai paaiškėjusių aplinkybių grupės charakterizuoja tyčinis informacijos klajimas, kuri sudaro liudytojų ar nukentėjusiųjų parodymus ar kitus įrodymų šaltinius – juos visus ar tik dalį jų. Asmenys, kurių dėka gauta melaginga informacija, gali būti tiek proceso dalyviai (liudytojai, nukentėjusieji), sąmoningai davę neteisingus parodymus, taip pat pateikę neteisingą ekspertizės aktą asmuo, kurie įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų davimą ar melagingo ekspertizės akto pateikimą; tiek asmenys, nesusiję su baudžiamąja byla (pvz., nežinomas asmuo suklastoto daiktinį įrodymą). Tiek melagingi BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte įvardytų proceso dalyvių parodymai, tiek melagingas ekspertizės aktas, tiek ir kitų įrodymų netikrumas turi būti nustatyti įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, – tik tuomet jie pripažintini kaip bylos atnaujinimo pagrindas. Kiti įrodymai, dėl kurių netikrumo gali būti panaikintas įsiteisėjęs teismo nuosprendis ar nutartis, yra: melaginga specialisto išvada, melagingi nepilnamečio atstovų pagal įstatymą liudijimai teisme, melagingi laiduotojo liudijimai teisme apie savo turtinę padėtį, suklastoti laiduotojo turtinės padėties dokumentai (pvz., kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą), suklastoti daiktiniai įrodymai (pvz., pirštų antspaudai ant stiklinės, iš kurios nusikalstamos veikos vietoje gėrė kaltininkas, kito, nesusijusio su veika asmens drabužių liekanos įvykio vietoje ir pan.), suklastoti kiti dokumentai (pvz., asmens tapatybės kortelė, draudimo sutartis tarp transporto priemonės savininko ir draudimo įmonės, civilinio ieškovo pažymos apie išlaidas sveikatai ir kt.), melagingas dokumento vertimas (vertėjas sąmoningai neteisingai išverčia svarbų bylos dokumentą į lietuvių kalbą) ir kt. Padaroma išvada, kad Lietuvos BPK į „kitų įrodymų“ sąvoką suplakamos dvi įrodymų grupės – pirma, tai specialisto išvados, vertimo melagingumas, kitų proceso dalyvių parodymų melagingumas bei įrodymų neteisėtumas. Juk tiek specialisto išvada, tiek kitų asmenų parodymai, tiek vertimo procedūra gali būti atlikti ir gauti teisėtai, nepažeidžiant Baudžiamojo proceso kodekso reikalavimų, tačiau pats išvados, proceso dalyvių parodymų ir vertimo turinys yra melagingi. Pasiūloma tikslinti

BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotą atribojant dviejų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupes: 1) proceso dalyvių parodymų, eksperto akto, specialisto išvados bei vertimo melagingumą bei 2) kitų įrodymų, kuriais paremtas nuosprendis ar nutartis, netikrumą. Toliau analizuojama antroji grupė naujai paaiškėjusių aplinkybių - baudžiamąjį procesą vykdančių pareigūnų nusikalstamas piktnaudžiavimas. Iš šios grupės naujai paaiškėjusių aplinkybių išplaukia, kad tai turi būti tyčinės nusikalstamos ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar teisėjų veikos. Be to, svarbu yra tai, kad jos turi būti padarytos būtent baudžiamosios bylos tyrimo metu ar jos nagrinėjimo metu. Ir galop, analizuojamos naujai paaiškėjusios aplinkybės, įvardintos kaip kitos aplinkybės BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Kitomis naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis gali būti pripažįstamos tokios faktinės aplinkybės, kurios teismui nebuvo ir negalėjo būti žinomos nagrinėjant bylą teisme ir priimant nuosprendį ar kitą sprendimą. Įstatymas reikalauja: tam, kad aplinkybės būtų pripažintos kitomis naujai paaiškėjusiomis, byla turi būti ištirta ir išnagrinėta išsamiai. Tik įvertinęs visus procesinius ikiteisminio tyrimo pareigūnų bei teismo veiksmus, bylos atnaujinimo klausimą sprendžiantis teismas gali įvertinti, ar byla buvo ištirta ir išnagrinėta išsamiai. Kitokiomis naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis gali būti aplinkybės, kurios vienos ar kartu su kitomis nustatytomis bylos aplinkybėmis įrodo, kad nuteistasis yra nekaltas, arba, kad jis padarė lengvesnę ar sunkesnę nusikalstamą veiką negu ta, už kurią jis yra nuteistas, taip pat kurios įrodo, kad išteisintasis arba asmuo, kuriam byla nutraukta, yra kaltas. Sunkesnės ar lengvesnės veikos padarymu nelaikytini atvejai, kuomet naujai paaiškėję faktai nedaro įtakos veikos kvalifikavimui ar jos sunkumui, pvz., paaiškėja, kad nuteistasis padarė nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrininkų grupė arba suklastojo ne tris, o du dokumentus. Naujai paaiškėjusia aplinkybe, kuri įrodo, kad nuteistasis padarė sunkesnę ar lengvesnę nusikalstamą veiką, laikytina ne bylos faktinė aplinkybė, kuri buvo nustatyta, tačiau neteisingai (pvz., kaip kaltinimo keitimo atveju), o faktinė aplinkybė, kuri naujai paaiškėja, ji nebuvo tirta ir nagrinėta teisme. Pvz., asmuo nuteistas už svetimo turto pasisavinimą ir iššvaistymą, tačiau nuosprendžiui įsiteisėjus paaiškėja, kad turtą iššvaistė tretieji asmenys. Tokiu atveju dėl svetimo turto iššvaistymo nuteistasis turi būti išteisintas. Kitomis naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis gali būti laikomi faktai, kurie nulemia atitinkamų BK Bendrosios dalies nuostatų taikymą ar jų keitimą, pvz., įsiteisėjus teismo nuosprendžiui paaiškėja, kad nuteistasis nusikalstamą veiką padarė būdamas neveiksnus, nesulaukęs to amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė, ir pan. Pagal BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punktą naujai paaiškėjusia aplinkybe nelaikytini atvejai, kuomet paaiškėja, kad dėl vieno nuteistojo yra priimtas kitas nuosprendis ir reikia dėl to bendrinti pagal abu nuosprendžius paskirtas bausmes. Į BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytų aplinkybių sąrašą patenka atvejai, kuomet paaiškėja: kad nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo, nei nuteistasis, kad nuteistasis nusikalstamos veikos padarymo metu buvo ribotai ar visiškai nepakaltinamas, kad asmuo, kuris buvo laikomas nužudytu, yra gyvas, kad liudytojas ar nukentėjęsysis davė neteisingus parodymus ir nustatoma, kad jie sąžiningai suklydo, kad sąžiningai suklydo ekspertas, specialistas, vertėjas, kad išteisintasis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką, kai nuteistasis save apkalbėjo duodamas parodymus. Taigi, šios aplinkybės nėra surištos su pačio teismo klaidomis. Naujai paaiškėjusia aplinkybe - kai nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo – gali būti pripažintas atvejis, kai iš tiesų nuteistas nekaltas asmuo ir vėliau paaiškėja, kad nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo arba atvejis, kuomet kaltininkas baudžiamojo proceso metu pasisavina kito asmens vardą ir pavardę, nurodo svetimus anketinius duomenis, suklastoja pasą ar asmens tapatybės kortelę ir nuteisiamas svetimu vardu ir pavarde. Naujai paaiškėjusia aplinkybe – kai asmuo, kuris buvo laikomas nužudytu, pasirodo yra gyvas – neturėtų būti pripažįstami atvejai, kai nužudytas nežinomas asmuo ir vėliau paaiškėja jo asmens tapatybė. Tokiu atveju nuosprendis yra teisingas, kaltininkas nustatytas tikras, teisingai jam pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir paskirta bausmė. Šio skyriaus gale atkreipiamas dėmesys, kad iš kitų naujai paaiškėjusių aplinkybių pagal BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punktą - Lietuvoje dažniausiai buvo spęsti klausimai dėl baudžiamųjų bylų atnaujinimo, kai paaiškėjo, kad

nusikalstamą veiką nuteistasis padarė bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu, kai teismo nutartimi nuo bausmės atlikimo jis jau atleistas jo gyvenamosios vietos apylinkės teismo nutartimi. Nuo 2002 metų buvo nagrinėta 31 toks bylos atnaujinimo atvejis gavus prokuroro išvadą ir tyrimo medžiagą, iš jų du prokurorų prašymai atnaujinti baudžiamąją bylą buvo atmesti. Aptariamas atvejis darbe nevertinamas kaip naujai paaiškėjusi aplinkybė, dėl kurios reiktų atnaujinti visą baudžiamąją bylą. Juk situacija iš esmės susijusi su bausmės vykdymo – atlikimo teisiniais santykiais, kuriuos apibrėžia nuosprendžio vykdymo klausimus reguliuojančios normos. Šiems klausimams išspręsti siūloma taikyti įstatymo analogiją ir BPK VII dalies atitinkamas nuostatas. Skyriaus gale yra pateikiama statistika: nuo 2002 metų iki šių dienų Lietuvos Aukščiausiajame Teisme baudžiamųjų bylų atnaujinimo klausimas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių buvo sprendžiamas 52 kartus.

Trečiame antrosios disertacinio darbo dalies skyriuje analizuojama antroji baudžiamosios bylos atnaujinimo rūšis – bylos atnaujinimas dėl aiškiai netinkamai taikyto baudžiamojo įstatymo. Baudžiamąją bylą galima atnaujinti ne dėl bet kokios teisės klaidos, o tik dėl tos, kuri įvardyta baudžiamojo proceso įstatyme, t. y. jeigu: reikia nuteistojo nusikalstamą veiką perkvalifikuoti pagal kitą BK Specialiosios dalies straipsnį, jo dalį ar punktą, numatantį lengvesnę nusikalstamą veiką, taip pat jeigu ištaisius padarytus BK 63 - 64 straipsnių taikymo pažeidimus (bausmių bendrinimo klaidos), reikia sumažinti nuteistajam paskirtą subendrintą bausmę, jeigu suėjus senaties terminui nuteistąjį reikia atleisti nuo bausmės arba ištaisius amnestijos akto taikymą, reikia nuteistąjį atleisti nuo bausmės arba ją sumažinti. Taip pat baudžiamoji byla gali būti atnaujinta, jeigu reikia panaikinti apkaltinamąjį nuosprendį bei paskesnes teismų nutartis ir baudžiamąją bylą nutraukti. Teismo teisės klaida gali būti padaryta ne tik pirmosios instancijos teismo, bet ir baudžiamąją bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos bei kasaciniame teisme. Lietuvoje egzistuojančiam baudžiamosios bylos atnaujinimui dėl akivaizdžiai netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo neturi reikšmės, kurios grandies teismas padaro teisės klaidą. Pagal Lietuvos baudžiamojo proceso įstatymą nėra svarbu, kuomet paaiškėja teismo padaryta teisės klaida. Ji gali būti taisoma iki tol, kol nuteistasis baigs atlikti paskirtą bausmę arba kol baigsis laikas, kuriam atidėtas bausmės vykdymas, arba kol baigsis laikas, kuriam nuteistasis lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir tik lengvinančiais pagrindais. Baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl akivaizdžiai netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo stadija galima tik po apeliacijos ir kasacijos, arba suėjus terminams paduoti ir apeliacinį, ir kasacinį skundus. Šiame skyriuje remiamasi praktikos pavyzdžiais ir jos analize. Nuo 2002 metų, kuomet pradėjo gyvuoti baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl akivaizdžiai netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo procedūra, iki 2008 m. sausio 1 dienos klausimas dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo buvo spęstas 485 kartus. Iš viso buvo atnaujintos tik 28 baudžiamosios bylos iš 485 paduotų pareiškimų. Buvo atnaujinta 15 baudžiamųjų bylų dėl nusikalstamų veikų perkvalifikavimo pasikeitus baudžiamajam ir baudžiamojo proceso įstatymams, kai kuriose bylose kartu ir dėl netinkamai subendrintų bausmių pritaikius naujojo Baudžiamojo kodekso normas. Trimis atvejais buvo atnaujintos baudžiamosios bylos dėl netinkamai taikytų BK 63 - 64 straipsnių po naujojo Baudžiamojo kodekso įsigaliojimo, vienu atveju, - kai prisireikė perkvalifikuoti nuteistojo veiką pasikeitus turto vertės išaiškinimui. Taip pat penkiais atvejais buvo atnaujintos baudžiamosios bylos, kuomet neteisingai perkvalifikuotos nusikalstamos veikos ir suderintos bausmės pagal Lietuvos Baudžiamąjį kodeksą, asmenis nuteisus užsienio valstybių teismams (bausmių konversija). Kol kas pasitaikė tik vienas atvejis, kuomet nusistovėjus teismų praktikai, baudžiamoji byla atnaujinta ir pagal kitą straipsnio dalį perkvalifikuota nuteistojo veika. Iš praktikos analizės padaroma išvada, kad dauguma atvejų šios procedūros būdu sprendžiami nuosprendžio vykdymo stadijai priklausantys klausimai, taisomos šioje stadijoje priimtų nutarčių klaidos, o tokia situacija ydinga. Be to, praktikos analizė rodo, kad kasaciniams skundams nepraėjus atrankos, jie, pervadinus juos, yra pateikiami baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl aiškiai netinkamai taikyto baudžiamojo įstatymo procedūros tvarka. Be to, BPK pagrindai, dėl kurių galima

atnaujinti baudžiamąją bylą šiuo atveju, tokie patys, kokie numatyti kasacijai. Taigi, procedūra iš dalies dubliuoja ir kasacijos funkcijas. Taigi, šiame darbo skyriuje yra kritikuojama baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl akivaizdžiai netinkamai taikyto baudžiamojo įstatymo rūšis, siūloma ją naikinti. Pasiremiama Žmogaus teisių teismo aiškinimais dėl Rusijoje, Ukrainoje, Moldavijoje, Rumunijoje egzistuojančių bylų peržiūros ar priežiūros institutų. Minėtos procedūros sukelia grėsmę teisės stabilumo principui, apie kurį Europos Žmogaus teisių teismas užsiminė sprendime *Brumarescu prieš Rumuniją*. Kadangi egzistuoja galimybė atnaujinti baudžiamąją bylą dėl akivaizdžiai netinkamai taikyto baudžiamojo įstatymo, šiame skyriuje paliestas ir teismo precedento grįžtamojo veikimo klausimas. Analizuojama, ar pasikeitus teismų praktikai ir nusistovėjus teismo precedentui, bylos, kuriose teisės taikymo klausimai išspręsti kitaip, gali būti atnaujinamos aptariamoms procedūros tvarka.

Ketvirtasis šios dalies disertacinio darbo skyrius skirtas trečiajai bylos atnaujinimo rūšiai – baudžiamosios bylos atnaujinimui dėl Žmogaus teisių teismo ar Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto sprendimų. Pateikiama daug Žmogaus teisių teismo praktikos pavyzdžių, analizuojami Žmogaus teisių teismo sprendimų vykdymo klausimai, priemonės, padedančios įvykdyti tuos sprendimus. Viena iš individualių Žmogaus teisių teismo įvardytų teisinių priemonių yra būtent baudžiamojo proceso atnaujinimas. Tokia baudžiamojo proceso atnaujinimo rūšimi Lietuvos baudžiamojo proceso įstatymas papildytas 2001 metais. Šios nuostatos perkeltos ir į naująjį Baudžiamojo proceso kodeksą. Lietuvos BPK 456 straipsnis numato, kad Lietuvos Respublikos teismų išnagrinėtos baudžiamosios bylos gali būti atnaujintos, kai Žmogaus teisių komitetas pripažįsta, kad sprendimas nuteisti asmenį yra priimtas pažeidžiant Paktą ar jo papildomus protokolus, arba Žmogaus teisių teismas pripažįsta, kad sprendimas nuteisti asmenį yra priimtas pažeidžiant Konvenciją ar jos papildomus protokolus, jeigu pažeidimai pagal pobūdį ir sunkumą kelia pagrįstų abejonių dėl asmens nuteisimo ir besitęsiantys pažeidimai gali būti ištaisyti tik atnaujinus nuteistojo bylą. Padaroma išvada, kad reikėtų rašyti universalesnę nuostatą, t.y., kad būtų galimybė atnaujinti baudžiamąją bylą dėl Europos Sąjungos ir tarptautinių teisminių institucijų sprendimų, jeigu juose pateikti aiškinimai rodo, kad ne tik byloje, dėl kurios kreiptasi atitinkamą teisminę instituciją, bet ir kurioje nors kitoje byloje klausimai buvo spęsti ne taip. Šiame darbo skyriuje pateikiama Konvencijos pažeidimo analizė. Yra analizuojama Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacija Nr. (2000)2 “On the reexamination or reopening of certain cases at the domestic level following judgments of the European Court of Human Rights”. Šio skyriaus gale pasisakoma, kad baudžiamosios bylos atnaujinimo rūšių klasifikacijoje turėtų likti tik dvi: klasikinis baudžiamosios bylos atnaujinimas (bylos atnaujinimas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių) ir baudžiamosios bylos atnaujinimas dėl Europos Sąjungos ir tarptautinių teisminių institucijų sprendimų.

Trečioji disertacinio darbo dalis skirta bylos atnaujinimo procedūros analizei. Yra išryškinamos spragos ir atskleidžiamos problemos bei pasiūloma, kaip būtų galima šioje srityje tobulinti Baudžiamojo proceso kodeksą. Yra analizuojami baudžiamosios bylos atnaujinimo kaip stadijos ir kaip teismų sprendimų kontrolės formos pradžios ir pabaigos momentai, terminai baudžiamosios bylos atnaujinime, pasisakoma, kad turi būti numatytas terminas, per kiek laiko prokuroras turi atlikti naujai paaiškėjusių aplinkybių tyrimą, turi būti numatyta galimybė padaryti pertrauką. Neigiamai vertinama Lietuvos BPK įtvirtinta pozicija, kad baudžiamosios bylos atnaujinimo etapas apima ir tolesnį bylos nagrinėjimą, kuomet byla būna atnaujinta ir perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui ar to paties, atnaujinusio bylą, teismo kitai teisėjų kolegijai. Siūloma praplėsti subjektų sąrašą, kurie turi teisę kreiptis dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių ir dėl Žmogaus teisių teismo sprendimo. Taip pat analizuojami proceso dalyvio prašymai ar pareiškimai dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo keliami reikalavimai. Nemažai reikšmės šioje disertacinio darbo dalyje skiriama procedūros etapams ir



proceso dalyvių teisių realizavimui baudžiamojo proceso atnaujinime. Yra pasiūloma tikslinti BPK nuostatas, įgyvendinti baudžiamosios bylos atnaujinimo procese rungtyniškumo, viešumo principus, t.y. rengti viešą teismo posėdį, kuriame būtų išklaudyti proceso dalyviai arba sudaryti jiems galimybę raštiškai pateikti savo nuomonę. Nuteistajam asmeniui, esant pagrindui, teismas turi paskirti gynėją, kuris ne tik dalyvautų bylos atnaujinimo klausimo sprendimo procese, tačiau ir padėtų surašyti skundą, pareiškimą ar prašymą dėl bylos atnaujinimo. Paskutinis trečiosios disertacinio darbo dalies skyrius skirtas teismo sprendimams dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo, aptariamoms jų rūšys, jų surašymo klaidos.

### **Išvados ir pasiūlymai:**

1. Mokslo šaltinių ir teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad baudžiamajame procese turi egzistuoti deranti tarpusavyje teismų sprendimų kontrolės formų sistema. Konkrečios teismų sprendimų kontrolės formos modelis (rūšis) turi būti parenkamas atsižvelgus į visas egzistuojančias teismų sprendimų kontrolės formas. Viena teismų sprendimų kontrolės forma neturi pakartoti ar dubliuoti kitos, kiekviena jų turi pasižymėti tam tikru individualiu charakteriu ir turi turėti tik jai skirtą vaidmenį.

1.2. Teismų sprendimų kontrolės formų institutą apibūdina: juridiniai faktai, sukuriantys teisinius procesinius santykius, baudžiamojo proceso teisės normos, reguliuojančios atskiras teismų sprendimų kontrolės formas, teismų sprendimų kontrolės formų tikslai, subjektai, dalyvaujantys konkrečioje teismų sprendimų kontrolės formoje, požymiai apibūdinantys tam tikrą grupę teismų sprendimų kontrolės formų.

1.3. Teismų sprendimų kontrolės formų institutas turi tikslą tiek tenkinti viešąjį interesą, tiek tenkinti ir privatų interesą. Visi teismų sprendimų kontrolės formoms būdingi tikslai yra glaudžiai susiję, papildo vienas kitą, tačiau turi apeliacijoje, kasacijoje ir baudžiamojo proceso atnaujinime konkrečią savo išraišką.

1.4. Teismų sprendimų kontrolės formoms būdinga *de retraction* procedūra, kuomet skundą peržiūri tas pats teismas, priėmęs sprendimą, tik kita teisėjų sudėtimi bei *de reformation* procedūra, kai skundas nagrinėjamas aukštesnės grandies teisme.

2. Atliktas tyrimas patvirtino, kad baudžiamosios bylos atnaujinimas yra išimtinė (ekstraordinarinė) teismų sprendimų kontrolės forma, kuri turi būti panaudojama procese tada, kai visos kitos galimybės patikrinti teismo sprendimo teisingumą, esant dėl jo abejonių, yra išsemtos. Baudžiamosios bylos atnaujinimas (kaip ir apeliacija bei kasacija) yra išimtinė (neprivaloma) baudžiamojo proceso stadija. Po šios kontrolės formos jau nebegali būti taikoma jokia kita kontrolės forma, tačiau kaip stadija baudžiamosios bylos atnaujinimas gali įsiterpti ir į nuosprendžio vykdymą.

3. Atlikus tyrimą, išskirtini tokie pagrindiniai požymiai, būdingi baudžiamosios bylos atnaujinimui: šioje stadijoje peržiūrimi galutiniai įsiteisėję teismų sprendimai; baudžiamosios bylos atnaujinimas galimas tik esant specialioms, Baudžiamojo proceso kodekse numatytiems pagrindams; atnaujinti baudžiamąją bylą galima tik teismo sprendimu.

4. Pagrindiniai baudžiamosios bylos atnaujinimo tikslai yra: garantuoti, kad teisinėje sistemoje neliktų neteisėtų ir nepagrįstų teismo sprendimų, t. y. šalinti teismų klaidas bei tenkinti privačius interesus kartu įgyvendinant teisingumą, užtikrinant žmogaus teises bei saugant laisves. Papildomi tikslai yra: viešo intereso tenkinimas, teisės aiškinimas, prisidėjimas prie teismų praktikos formavimo; rehabilitacija (tam tikrais atvejais). Be to, baudžiamosios bylos atnaujinimui po Žmogaus teisių teismo ar Žmogaus teisių komiteto sprendimo būdingas ir dar vienas pagrindinis tikslas – įgyvendinti *restitutio in integrum*.

5. Lietuvos Baudžiamojo proceso kodekso normos, reguliuojančios baudžiamosios bylos atnaujinimą, nesudaro galimybės realizuoti pagrindinius konstitucinius, o ir baudžiamojo proceso principus: rungtyniškumą, teisę į gynybą, teisę būti išklaudytam prieš teismą, sąžiningo proceso principą ir kt.

5.1. Atliktas tyrimas rodo, kad BPK 448 straipsnio 3 dalis ir 459 straipsniai, reguliuojantys procedūrą, kaip turi būti sprendžiamas bylos atnaujinimo klausimas, nenurodo pareigos teismui pranešti apie posėdį nuteistajam, išteisintajam, asmeniui, kuriam nutraukta byla, ir jo gynėjui, nukentėjusiajam, jo atstovui arba šiuos asmenis šaukti į posėdį, taip pat supažindinti minėtus asmenis su gauta teisme medžiaga, pateikti dėl jos raštu išdėstyta nuomonę. Tokiu būdu, šie asmenys eliminuojami iš baudžiamosios bylos atnaujinimo klausimo svarstymo, t. y. iš proceso dalyvių atimama teisė būti išklausytiems prieš teismą. Taigi, siūlytina baudžiamosios bylos atnaujinime įgyvendinti rungtyniškumo, viešumo principus, t. y. rengti viešą teismo posėdį, kuriame būtų išklausyti proceso dalyviai arba sudaryti jiems galimybę raštu pateikti savo nuomonę dėl bylos atnaujinimo pagrindo.

5.2. Siūlytina numatyti įstatyme galimybę, esant pagrindui, nuteistajam, išteisintajam ar asmeniui, kuriam nuosprendžiu nutraukta byla, skirti gynėją, kuris ne tik dalyvautų bylos atnaujinimo klausimo sprendimo procese, tačiau ir padėtų surašyti skundą, pareiškimą ar prašymą dėl bylos atnaujinimo.

6. Atsižvelgiant į skirtingus savo prigimtimi ir esme bylos atnaujinimo pagrindus, egzistuojančias skirtingas bylos atnaujinimo procedūras išskirtinos tokios baudžiamosios bylos atnaujinimo rūšys:

1) Klasikinis baudžiamosios bylos atnaujinimas (bylos atnaujinimas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių);

2) Baudžiamosios bylos atnaujinimas dėl Europos Sąjungos ir tarptautinių teisminių institucijų sprendimų.

7. Baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindas – naujai atsiradęs ar paaiškėjęs juridinis faktas, turintis tiesioginės įtakos įsiteisėjusio teismo sprendimo neteisingumui bei įvardytas baudžiamojo proceso įstatyme, dėl kurio atnaujinama baudžiamoji byla nepaisant to, kad teismo nuosprendis jau įsiteisėjęs, turi *res judicata* galią ir neretai jau yra vykdomas ar tam tikrais atvejais net jau įvykdytas.

7.1. Išskirtinos kelios baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindų klasifikacijos:

7.1.1. Pagal turinį pagrindai klasifikuotini į tokias dvi pagrindines grupes: naujai paaiškėjusi aplinkybė kaip tikrovės reiškinys bei teismo teisės klaidos – Europos Sąjungos ar tarptautinės teisminės institucijos sprendimas, kuriame konstatuota, kad Lietuvos teismo sprendimas neatitinka Europos Sąjungos teisės ar tarptautinės teisės nuostatų.

7.1.2. Pagal bylos atnaujinimo pagrindų paaiškėjimo ar atsiradimo momentą bylos atnaujinimo pagrindai išskirtini į naujai paaiškėjusius ir naujai atsiradusius. Naujai paaiškėję pagrindai yra tokie bylos atnaujinimo pagrindai, kurie egzistavo bylą nagrinėjant teisme, tačiau apie juos nebuvo teismui žinoma. Naujai atsiradę faktai yra tokie bylos atnaujinimo pagrindai, kurie atsirado jau įsiteisėjus nuosprendžiui, jį vykdančiam ar jau įvykdytą.

7.1.3. Pagal bylos atnaujinimo momentą pagrindai išskirtini į pagrindus, kuriems esant byla gali būti atnaujinta iki tol, kol nėra įvykdytas įsiteisėjęs teismo nuosprendis arba tęsiasi nuosprendžio sukeltos pasekmės ir pagrindus, kuriems esant byla gali būti atnaujinta ir tuomet, kada nuosprendis jau įvykdytas.

7.2. Baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindai nubrėžia teismo, nagrinėšančio bylos atnaujinimo klausimus, veiklos ribas ir naujai nagrinėjamų klausimų apimtį.

8. Mokslo šaltinių analizė leidžia teigti, kad seniausia istorine prasme bylos atnaujinimo pagrindų grupė – naujai paaiškėjusios aplinkybės. Naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis pripažintini kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyti faktai ar byloje, kurioje sprendžiamas proceso atnaujinimo klausimas, teismo nustatyti faktai, anksčiau teismui nebuvo žinomi, dėl kurių įsiteisėjęs nuosprendis ir (ar) nutartis yra neteisėti ir nepagrįsti.

8.1. Atsižvelgiant į pateiktą sąvoką išskirtini tokie naujai paaiškėjusių aplinkybių požymiai:

1) tai juridiniai faktai, kurie egzistavo nagrinėjant baudžiamąją bylą; 2) tai juridiniai faktai, kurie nebuvo teismui žinomi bylos nagrinėjimo metu; 3) tai juridiniai faktai, kurie nustatyti arba kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu, arba teismo, kuris sprendžia bylos atnaujinimo klausimą; 4) tai juridiniai faktai, turintys esminę reikšmę baudžiamajai bylai, dėl kurių gali būti panaikintas ar pakeistas neteisėtas ar nepagrįstas nuosprendis ar nutartis.

8.2. Naujai paaiškėjusios aplinkybės taip pat klasifikuotinos į tam tikras grupes:

8.2.1. Pirmoji grupė išskirtina pagal tai, ar nuosprendžio neteisenumui turėjo įtakos žmogaus valia (pvz., melagingi liudytojo parodymai, suklastotas nuosprendis), antrajai grupei priklauso aplinkybės, kai nuosprendžio neteisenumui neturi įtakos žmogaus valia. Dėl to, tikslintina BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotė atribojant dviejų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupes: 1) proceso dalyvių parodymų, eksperto akto, specialisto išvados bei vertimo melagingumą bei 2) kitų įrodymų, kuriais paremtas nuosprendis ar nutartis, netikrumą.

8.2.2. Naujai paaiškėjusios aplinkybės klasifikuotinos į aplinkybes, dėl kurių atnaujinama byla nuteistojo, ar asmens, kuriam nuosprendžiu nutraukta byla naudai - *in favorem* ir aplinkybes, dėl kurių atnaujinama byla nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam nuosprendžiu nutraukta byla nenaudai - *in defavorem*.

8.3. Atlikta bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių instituto istorinė raida leidžia teigti, kad naujai paaiškėjusių aplinkybių sąrašas, egzistuojantis galiojančiame Baudžiamojo proceso kodekse, tinkamas, tik, kaip minėta, tikslintina BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkto redakcija aiškiai atribojant dvi grupes.

8.4. Teismų praktikos analizė parodė, kad šiuo metu baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių procedūra daugiausiai sprendžiami klausimai (kurie šioje procedūroje dominuoja), kai reikia naikinti nutartį, kuria nuteistasis galutinai atleistas nuo bausmės atlikimo pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiui, paaiškėjus, kad nuteistasis bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu yra padaręs nusikalstamą veiką. Siūlytina šio klausimo sprendimą eliminuoti iš bylos atnaujinimo stadijos ir spręsti jį nuosprendžio vykdymo stadijoje, numačius klausimo sprendimo tvarką.

9. Lietuvoje egzistuoja specifinė bylos atnaujinimo procedūra dėl iš materialinės teisės kilusios teismo klaidos – baudžiamosios bylos atnaujinimas dėl akivaizdžiai (aiškiai) netinkamai taikyto baudžiamojo įstatymo, kuris naikintinas kaip neįgyvendinantis proceso atnaujinimui keliamų tikslų, sprendžiantis nuosprendžio vykdymo stadijai būdingus klausimus bei dubliuojantis kasacija.

10. Baudžiamosios bylos atnaujinimas po Žmogaus teisių teismo ar Žmogaus teisių komiteto sprendimo yra pati efektyviausia priemonė, padedanti pasiekti *restitutio in integrum*. BPK XXXV skyriaus nuostatos tikslintinos universalesne norma, kuri leistų atnaujinti baudžiamąjį procesą ne tik dėl dviejų minėtų tarptautinių institucijų – Žmogaus teisių teismo ir Žmogaus teisių komiteto sprendimų, bet apskritai, dėl Europos Sąjungos ir tarptautinių teisminių institucijų sprendimų, jeigu juose yra konstatuota ar iš jų galima spręsti, kad Lietuvos teismo sprendimas neteisingas.

11. Atliktas tyrimas rodo, kad tikslinga praplėsti Baudžiamojo proceso kodekso 457 straipsnyje numatytą subjektų sąrašą, įrašant į jį ne tik pareiškėją, bet ir kitus toje byloje nuteistuosius, su kuriais konstatuoti Konvencijos pažeidimai susiję arba numatyti, kad atnaujines baudžiamąją bylą po Žmogaus teisių teismo ar Žmogaus teisių komiteto sprendimo dėl pareiškėjo, Aukščiausiasis Teismas gali ją atnaujinti ir dėl minėtų asmenų.

12. Neteisinga Lietuvos Baudžiamojo proceso kodekse išreikšta pozicija, kad baudžiamojo proceso atnaujinimo etapas apima ir tolesnį bylos nagrinėjimą, kuomet byla būna atnaujinta ir perduota iš naujo nagrinėti. Baudžiamojo proceso atnaujinimas kaip stadija ir kaip teismų kontrolės forma pasibaigia sulyg sprendimo dėl bylos atnaujinimo ar jos neatnaujinimo priėmimu (įsiteisėjimu). Siūlytina tikslinti BPK 456 straipsnį atribojant prašymo priimtumo bei bylos atnaujinimo klausimų sprendimo procedūras.

13. Lietuvos baudžiamojo proceso įstatyme turėtų būti sureguliuota, per kokį laikotarpį turi būti atliktas naujai paaiškėjusių aplinkybių tyrimas, taip pat, per kiek laiko turi būti išnagrinėtas baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių bei baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl Žmogaus teisių teismo ar Žmogaus teisių komiteto sprendimo klausimas. Siūlytina numatyti ne ilgesnį kaip pusės metų laikotarpį, per kurį turi būti atliktas naujai paaiškėjusių aplinkybių tyrimas. Taip pat BPK siūlytina įrašyti ir nuostatą, kuri leistų minėtą laikotarpį pratęsti dar trims mėnesiams dėl pateisinamų priežasčių. Siūlytina numatyti, kad baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių klausimas bei baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl Žmogaus teisių teismo ar Žmogaus teisių komiteto sprendimo klausimas turi būti išnagrinėtas per tris mėnesius nuo prokuroro išvados, tyrimo medžiagos perdavimo ar atitinkamai prašymo dėl bylos atnaujinimo kartu su byla perdavimo teisėjų kolegijai dienos. Baudžiamosios bylos atnaujinimo stadijoje turėtų būti sudaryta galimybė prokurorui ar teismui padaryti pertrauką.

14. Siekiant užtikrinti teisėtus asmenų interesus ir teises, BPK 446 straipsnio nuostata, suteikianti teisę atitinkamiems proceso dalyviams inicijuoti baudžiamosios bylos atnaujinimą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių, pildytina, nurodant, kad inicijuoti baudžiamosios bylos atnaujinimą turi teisę ir asmuo, su kurio interesais susijusios naujai paaiškėjusios aplinkybės ar buvęs bylos baudžiamasis procesas.

15. Siūlytina numatyti, kad bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių klausimą spręstų ne Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, o apylinkės ar apygardos teismas, kuris nagrinėjo baudžiamąją bylą kaip pirmosios instancijos teismas, nepaisant to, kad priimtas nuosprendis vėliau buvo peržiūrėtas apeliacinės instancijos teisme ir kasaciniame teisme. Be to, atsisakius teismui atnaujinti bylos procesą, siūlytina sudaryti galimybę minėtą sprendimą apskųsti aukštesniajam teismui.

16. Teismo nutartyje, kuria atnaujinama baudžiamoji byla paaiškėjus, kad nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo, o ne nuteistasis, būtina įrašyti šią naujai paaiškėjusių aplinkybę kaip bylos atnaujinimo pagrindą ir aiškiai konstatuoti, kad nuteistasis yra nekaltas.